

Progres și Cultură

REVISTĂ PEDAGOGICĂ — SOCIALĂ — LITERARĂ

CUPRINSUL:

Nervozitatea ca fenomen social	Dr. I. Popescu-Sibiu
Paul Verlaine — — — — —	G. Hangană
Coloquiul sentimental — — — — —	Paul Verlaine (trad. Gheorghinescu Vania)
I. Codru Drăgușanu — — — — —	Corneliu Albu
Interior — — — — —	Vasile Netea
Doar trupul tău — — — — —	O. N. Ojescu
Zoofilia și școală — — — — —	D. Murășan
Zi de toamnă în sat — — — — —	Ion Th. Ilea
Accidentul din Gara Mică (nuvelă)	N. Minamin
Rătăcind — — — — —	V. Hondrîlă
Dedicație. Rugăciunea poetului — —	Ștefan Baciu
Cîntec de țigan — — — — —	Gh. Atanasiu
Schitul — — — — —	Al. Ceușianu
Despre flirt — — — — —	Vi. Nicoară

CRONICI:

Pedagogice Radu Petre: *Rolul învățătorului ca factor de îndrumare socială* (V. Netea), Nicolae D. Marin: „El” și „Ea” (N. Albu).

Literare Al. Dima: *Aspecte și atitudini ideologice* (Septimiu Bucur), Traian Popa: *Monografia orașului Iș.-Mureș* (D. Lazăr).

Reviste: Pagini Literare, Blajul, Lanuri, Observatorul social — economic, Era Nouă, Țara Birsei.

Note.

Insemnări: † Gh. Bogdan Duică. *Congresul dela Iași. Epigramă.*

Nervozitatea, ca fenomen social*)

Vom încerca — în prelegerea noastră — să desprindem complexitatea unui fenomen — din cele mai caracteristice al vieții sociale contemporane. Este vorba de un ansamblu fenomenal, prea bine cunoscut sub numele de *nervozitate*, o modalitate de manifestare omenească realizându-se nu numai în cadrul biologic și individual, ci — precum vom căuta să evidențiem — determinând profund viața socială în evoluția și orientările ei spirituale și economice.

Intr'adevăr, azi, poate mai mult ca oricând, nervozitatea depășind sfera acțiunilor individuale, a cuprins domeniul exteriorizărilor colective pe o scară atât de întinsă și cu un caracter atât de intens, încât am putea numi — din acest punct de vedere — secolul al XX-lea: *secolul nervozității*. Cine nu se plânde de nervi? Este nervos copilul încă din fașe, fetițe de 5-6 ani se plâng de . . . migrene, copiii au atitudini, gesturi, și 'ntrebuințează expresii pe cari le considerăm schițări ale unei inteligențe precoce și ale unei sensibilități . . . deosebite. Este nervos școlarul, tineretul; sunt nervoși bătrânii, încât în toate ramurile de activitate nervozitatea deține un coeficient din ce în ce mai însemnat. Femeia nu s'a lăsat mai prejos: sunt cunoscuți nervii fetei „moderne“, ai femeii de azi, fie ea mamă, soție sau soacră.

Precum vedem, un fenomen *universal*, tiranizând indivizii și straturile sociale în viața lor și 'n raporturile dintre ele, încât, nici când medicina mentală și nervoasă n'a avut un mai accentuat *rol social*, iar viața socială un aspect atât de *medical*, ca acela pe care-l prezintă în ziua de azi. Intr'adevăr este o constatare cotidiană apariția pretutindeni a nenumăratelor procese de desaxare, dezechilibru, procese denumite sub

*) Conferință ținută la cursurile de vară ale Universității Populare „N. Iorga“ — din Vălenii de Munte în ziua de 3 August 1934.

termenii — pe cât de banalizați, pe atât de îngrijorători — de *criză și simptome sociale*.

Actuala structură, dinamică socială, se desfășoară în plină efervescentă a crizelor, condiționând simptome, *semne* de sumbre perspective în ceea ce privește coeziunea socială sub orice formă: culturală, națională, familiară, școlară, economico-financiară, etc. Criză în moravuri, în circulația valorilor materiale, în structura etică, în școală, în sufletul tineretului; criză în conducere și în cadrul oricărui sistem de guvernare, indiferent de programe și de textele legilor; criză și simptome de desagregare în pulsația tuturor forțelor afective superioare constructive, de consolidare.

Or, în fața unor asemenea stări sociale, apare justificată afirmarea, că poate nici când structura antinomică a formelor de viață, principiul dinamic al antagonismului — animând realitățile socială — nu și-a afirmat existența cu atâta acuitate caracterizând epoca noastră. Privită sub accepțiunea celui mai larg unghi de vedere, nervozitatea n'ar fi decât o modalitate de dezechilibrare a structurii noastre biopsihice, o expresie a unei desaxări variabile în durată și în intensitate, ce cuprinde constituția noastră somato-psihică, unitate necesară vieții desfășurate în sânul colectivității.

Și-atunci, considerăm nervozitatea ca un fenomen social, din două motive: 1) *întrucât manifestă o desaxare a însăși condiționărilor vieții noastre sociale și 2) întrucât nervozitatea — la rândul ei — se menține tocmai prin incitațiunile diverselor forțe sociale în a căror ambianță trăim.* — Atribuim deci, nervozității o *geneză socială și-o ambianță*, un mediu social în care se desvoltă și se complică, putând îmbrăca nenumărate forme, imprimând vieții individului chinul unei vieți zdruncinate sau izolarea definitivă în sânul ospiciilor de alienați.

Situând însă fenomenul nervozității la nivelul unui punct de vedere social, accentul nostru va cădea mai mult pe aspectul psihologic, spiritual, adică tocmai pe specificul omenesc. Totuși, pentru o cât mai completă privire și o cât mai valabilă încoronare sintetică a subtiliei complexității ce definește problema nervozității suntem nevoiți a schița în mod cu totul suc-

cint — problema fiind extrem de vastă — substratul material organic al acestui fenomen biopsihologic.

* * *

Vom face, astfel, unele considerațiuni asupra sistemului *nervos*, sistemului *endocrin*, asupra *temperamentului* și a *constituțiunii* organice și psihice, întrucât ansamblul acestor elemente concretizează substratul organic al nervozității.

În decursul evoluției filogenetice (evoluția speciilor), structura nervoasă a suferit o serie de diferențieri adecvate complexității crescânde a cerințelor vieții, a mediului ambiant. Nu vom intra în amănuntele acestor procese de diferențiere, ci ne vom limita la accentuarea unor aspecte pe cât de importante pe atât încă de puțin cunoscute ale structurii noastre nervoase. Vom aminti astfel rolul deosebit al celor două sisteme, prin esență antagoniste: sistemul *nervos central*, coordonând viața noastră de relație — *conștientă* — cu mediul din afară și cu cel din interiorul nostru; opus — până la un punct — acestui sistem, se manifestă sistemul *nervos simpatic* și *medular*, deținând viața noastră *instinctivă*, *vegetativă*, *inconștientă*. Sistemul *nervos central* realizează condiția existenței noastre sociale spirituale, cel *simpatico-medular* aceea a vieții noastre strict individuale, biologice. Antagonismul acestor sisteme oglindește — din acest punct de vedere — antinomia structurii țesută de interferența, de reciproca determinare a năzuințelor individuale și sociale.

Pentru evidențierea rolului deosebit ce-l joacă funcțiunile sistemului simpatic în elaborarea vieții noastre conștiente, sociale, vom face câteva considerațiuni anatomo-fiziologice. În sânul însăși al structurii *neuro-simpatice* este realizat principiul antagonismului, animând viața noastră vegetativă. Se deosebesc astfel două subsisteme: marele simpatic și sistemul micul simpatic (sau parasimpatic), cu funcțiuni antagoniste. Un exemplu: marele simpatic accelerează bătăile cordului, micul simpatic din contră exercită o frenajune, o tendință de încetinire a lor.

Echilibrul acestei activități opoziționale apare ca o condiție fundamentală, necesară sănătății noastre fizice și sufletești. Orice desaxare în sânul acestui echilibru funcțional al vieții noastre vegetative, duce la conturarea unor stări de nervozita-

te. Cele mai recente preocupări medico-psihologice tind a le considera ca entități patologice cu caractere proprii și sub noua denumire de *nevroze vegetative*, pe cât de frecvente azi, pe atât de greu de diagnosticat, deci de a fi susceptibile unui tratament efectiv.

Intrucât echilibrul perfect nu poate fi realizat și mai ales menținut în oricare domeniu al manifestărilor de viață, aceste subsisteme ale simpaticului, în majoritatea cazurilor imprimă constituției și mai ales felului de a se manifesta (gândi, simți, activă) al individului — o serie de caracteristice, după cum domină unul din cele două sisteme simpatice. Astfel, bunăoară, *simpaticotonicii* (indivizi în a căror viață vegetativă domină marea simpatic) sufăr de palpitații, valuri de caldura, roșii la față, tremurături, migrene; roșesc ușor, sunt fricoși, iritabili. Cei dominați de micul simpatic (*parasimpaticotonici*) din contra, sunt palizi, extremitățile reci, transpiră ușor la mâini; se plâng de turburări respiratorii (ofteaza spontan, aerofagie), sunt somnolenți, lacărează ușor.

Aceste condiții caracteristice, determină, — cum am spus, specificul structurei organice a individului, în cadrul societății; influențează felul de a gândi (concepțiile, preocupările, interesul pentru anumite lucruri), felul de a simți și reacționa față de curentele și influențele sociale (politice, literare, profesionale etc.) Imprimă, deci, caracteristice atât recepțiunii impresiilor, cât și reacțiilor individului.

Structura noastră nervoasă își are însă ramificațiunile îmbaiate în umorile corpului nostru, din partea cărora primesc excitațiuni continue, menținând echilibrul necesar sănătății. Și aceste excitațiuni sunt determinate de o serie de substanțe: hormoni sau diastaze, fermenți, secretate de tot atâtea formațiuni glandulare numite *glande endocrine* (glande cu secreție internă, în mediul nostru umoral). Studiul acestor glande de-o importanță vitală, a dus la desprinderea unei noi ramuri ale științei medicale: *endocrinologia*¹⁾. Menționăm câteva glande

1) Intrucât Dl. Prof. I. C. Parhon este unul din fondatorii acestei ramuri; prin vasta sa contribuție (287 de lucrări de endocrinologie) suntem printre primele țări cu catedră de endocrinologie (Facultatea de Medicină, București) înființată în acest an.

endocrine : *tiroida*, — extirpată, creiază o inteligență obtuză; o funcțiune accentuată (hipersecreție) a ei conferă o inteligență vie și o sensibilitate excesivă. — *Ovarele* : extirpația lor determină o stare de melancolie, ducând la sinucidere. Glanda *hipofizară*, menține procesele de dezvoltare ale organismului; turburarea funcțiunii acestei glande creiază *acromegalia* (creșterea excesivă, — indivizii exagerat de înalți — „uriașii“).

Se 'ntrevede, deci, strânsa conexiune a sistemului endocrin cu mecanismul vieții organice și sufletești, de unde importanța deosebită a endocrinismului în condiționarea manifestărilor normale și morbide ale individului, deci și în determinarea stărilor de nervozitate.

Specificul dinamic al exteriorizărilor individului atât de variate îl imprimă *temperamentul*, alt factor determinant al acțiunilor și felului de a simți, a gândi — al nostru. Intrucât a fost definit ca «sinteză a unor tendinți afective active înăscute», temperamentul este considerat ca linie de unire a vieții noastre organice și sufletești. Cercetările noi au amplificat în detalii vechea clasificatie a temperamentelor. S'au descris astfel în cadrul temperamentului o serie de forme, dintre care menționăm : temperamentul *sinton* (indivizi cari se acomodează ușor exigențelor vieții) *schizoid* (indivizi cari, din contră, prin sensibilitatea lor excesivă, nu se supun cu ușurință normelor sociale, evadează din sânul realității în vis și creație; duc, deci, mai mult o viața a lor interioară, sunt idealști, visători). Temperamentul *hipomaniac*, (indivizi cari primesc viața cu veselie exagerată, vecinic entuziasmați, expansivi). *Maeder* a descris — la femei; temperamentul *matern* și *frivol*, determinat de structura sexuală specifică femeii. Femeile cu temp. matern sunt dominate, deci orientate, în viața socială mai mult prin componența maternă a menirii lor (doresc căsnicie temeică, gospodărie și copii). Cele cu temp. frivol din contră, nu-și găsesc plăcerea în sânul căminului, ci, determinate de impulsul erotic al maternității își caută liniștea în... viața mondenă.

La cei predispuși — prin tare ereditare sau infecții — temperamentul își intensifică specificul, determinând manifestărilor, directive morbide antisociale sau parasociale. De aici stările maniace, melancolice, schizoidia, precum și tot atâtea

Orice turburare (prin infecție, intoxicație, ereditate) în sânul acestei structuri biologice a vieții, constituie o *geneză biologică* a nervozității și a tuturor formelor de patologie neuro-psihică.

(sfârșitul în n-rul viitor)

Dr. I. Popescu — Sibiu

Mor crisantemele

*Privește cum pe straturi mor albe crisanteme,
Cum niciodată parcă n'au mai murit așa.
In toamna care parcă se lasă prea de vreme,
Din visul meu de artă s'a scuturat ceva.*

BCU Cluj / Central University Library Cluj
*S'a scuturat măruntă o pulbere de sgură,
Peste pustiul care - a căzut din infinit.
M'aș vrea o rândunică, în seara asta sură
Să plec din mine însumi, din veacul chinuit.*

*A năvălit pe lume tăcerea ca o apă
Și veacul parcă acum s'a poticnit din mers,
In mine simt trecutul cu amintiri cum sapă
Și 'n clipa asta-s singur în vastul Univers...*

*Privește, cum pe straturi mor albe crisanteme,
Cum niciodată parcă n'au mai murit așa.
In toamna asta tristă, sosită prea de vreme
Din visul meu de artă, s'a năruiet ceva.*

C. Ștefăniu

Paul Verlaine

Verlaine este reprezentantul strălucit al poeziei simboliste. *Symbolismul* este mișcarea literară și artistică apărută ca o reacție contra școlii parnasiene. Dacă parnasianismul avea ca principiu *caracterul științific* al operei, *obiectivitatea*, *impasibilitatea* și *redarea ideilor într'o formă marmoreană*, *symbolismul* creiază poezia individuală, descătușată de orice preocupare științifică. Poezia simbolistă nu ne redă aspecte complete ale vieții, ci numai „un reflet“ o *nuanță!* Intre fluiditatea aparențelor și eternitatea cauzelor, natura, realitatea particulară a lucrurilor pare că se evaporază. — Poezia simbolistă va reda în culori estompate și vagi eternul omenesc, căutând efecte muzicale. În această latură excelează Mallarmé. Versul ei este liber suplu, și cu multe nuanțe. Dar să revenim la problema ce ne interesează.

Purtând în sângele său amprentele unei eredități malade, Verlaine este o antiteză complexă între un suflet înalt atingând adesea sentimente de o impresionantă puritate estetică și morală, și între un pasionat al vinului, un bețiv brutal, și cu obiceiuri anormale. — El creiază *poezia muzicală*, *poezia-cânt*, care citind-o, îți lasă în suflet o înfiorare de vis, de neliniște, transportându-te în sfera sensibilității încă nepătrunse până în timpul lui.

Născut la 30 Martie 1844 în Metz, Verlaine avu o copilărie, aș putea zice, fericită; a fost adorat de mama sa care vedea în el ființa cea mai apropiată de sufletul ei sentimental și cald. Elev mediocru, el nu se putea împăca cu ordinea școlară, căci firea lui încă de mic copil era un contrast între un val de tandrețe nervoasă, căreia îi urma la cea mai mică contradicere, accese de teribilă mânie.

La 17 ani Verlaine își manifestă înclinarea sa pentru literatură, pasiune ce nu-l va părăsi toată viața. Citește pe

Baudelaire pe care atunci nu l'a înțeles dar l-a simțit, citește „Cariatidele“ lui Banville, poeziile lui Mandés, Hérédia; se lasă pătruns de gândirea acestor scriitori, și într'o seară la lumina unei lămpi fumegânde, Paul Verlaine începe să schițeze primele sale „elucbrații“ (cum el însuși le numește) asupra zeului — Crepitus.

*„Je suis l'Adamastor des cabinets d'aisance
Le Jupiter des lieux bas“.*

Și tot de epoca adolescenței se leagă și primele lui aventuri galante cu femei ușoare. Acolo Verlaine cunoaște ceace el numește „la spontanéité craintive des caresses¹⁾“ și vinul ce-l iubi cu o pasiune egală literaturii.

Odată liceul absolvit, Verlaine trebuia să-și aleagă o carieră. Iarși un lucru nepotrivit pentru firea lui „veșnic nesupusă“. Intră ca funcționar la o companie de asigurări, dar firea lui rătăcea departe . . . Serile, Verlaine, redevenea din nouă el, ducându-se la cafeneaua „Gaz“ unde împreună cu alții bea absinth. Cum putea oare această ființă care nu avea nimic burghez, să devină un bun funcționar?!

Intrarea lui Verlaine în literatură se face prin revista parnasienilor „L'Art“; aci el publică studii critice asupra lui Baudelaire și două poezii „J'ai peur dans tes bois“ și „Nevermore“.

Și acum odată ajunși la începutul carierii lui literare, să închinăm câteva rânduri operii lui Verlaine. Ea se compune din mai multe cicluri de poezii:

„Poemele Saturniene“, numite astfel, căci s'au născut sub zodia nefastă a planetei Saturn, spune poetul, vor avea o atmosferă de tristețe, oboseală, adâncă melancolie.

În acest ciclu, Verlaine fie că ni se înfățișează chinuit de amintirea zilelor fericite,

„Souvenir, souvenir, que me veux tu?“²⁾

când se plimba cu iubita sub arborii ce se desfrunzeau, fie că ne evocă primele momente de dragoste trăite în brațele femeilor ce se vând, ne lasă în suflet *un sentiment nedefinit*, de nesfârșită tristețe. În trăsături estompate, Verlaine evoca portretul femeii ideale:

¹⁾ Spontaneitatea plină de teamă a mângâierilor.

²⁾ Amintire, amintire, de ce mă tulburi?

„ — *J'ai fait souvent ce rêve étrange et pénétrant
D'une femme inconnue, et que j'aime et qui m'aime
Et qui n'est, chaque fois, ni tout à fait la même
Ni tout à fait une autre et m'aime et me comprend*“.)

Această femeie ar putea s'aducă în sufletul poetului un calm nebănuțit, o înseninare suavă, căci Verlaine în momentele lui de vis, de idealism, imploră legănarea maternă conso-latoare :

„*de la douceur, de la douceur, de la douceur*“.

Poezia care prin excelență ne arată sufletul întreg al lui Verlaine este: „*Chanson d'automne*“.

*Les sanglots longs
Des violons
de l'automne
Blessent mon coeur —
D'une langueur
monotone.*

Sunete de vioară cântate în trist amurg de toamnă, înfioară adânc sufletul verlainian, care amintindu-și de zile trecute, plânge. Poetul zdrobit se lasă dus de «vântul rău» fără împotrivire, neputincios, întocmai ca frunza moartă.

Din lipsă de spațiu, nu mai insist asupra acestui ciclu; to-țuși ne putem da seamna de întreaga forță artistică a poetului. În cadrul trist al toamnei, Paul Verlaine ne dă poezia senti-mentelor puternice și eterne. Critici ca M. Coulon — au spus că în poemele saturniene, Verlaine ar fi parnasian. Eu cred că mai degrabă e un romantic și un simbolist. — Poemele lui nu sunt *obiective*, nici inspirate din studiu, ci *din inimă*. Trecând la al II-lea ciclu „*Les fêtes galantes*“, atmosfera se mai lumi-nează, Verlaine studiind pe Boucher, Watteau și Fragonard, ne dă o evocare a secolului XVIII a societății marchizelor și senio-rilor prinși în diferite situațiuni galante. Aspectele pe care le dă Verlaine sunt pline de mișcare, de viață :

1) Am făcut adesea un vis adânc și curios
Al femeii necunoscute, pe care o iubesc și mă iubește
Și care nu-i, în fiecare zi aici aceiaș
Nici cu totul alta, și mă iubește și mă înțelege.

*„Le soir tombait, un soir équivoque d'automne,
Les belles se pendant rêveuse à nos bras.
Dirent alors des mots si spécieux, tout bas
Que notre âme, depuis ce temps, tremble et s'étonne¹⁾).*

Din acest ciclu trebuiesc reținute 2 poezii „*En sourdine*“ și „*Colloque sentimental*“.

„*En sourdine*“ evocă visul iubirii în trăsături discrete. În calmul și umbra pădurii, iubitul și iubita își împreună sentimentul în liniștea mormântală a arborilor, și când sufletul va fi contopit cu imensitatea naturei, atunci închizând ochii pe jumătate, gonind din suflet orice gând, vor simți și mai profund concertul sentimental al inimilor, acompaniați de adierea legănătoare a vântului; pierduți în extaz, vor sta până când seara va coborî din înalțimile stejarilor, iar privighetoarea, glas al disperării lor, va cânta.

„*Colloque-sentimental*“ este poezia dragostei dispărute. Ar trebui să o transcriem în întregime, căci transpunerea ei în proză e poate un act de impietate față de geniul lui Verlaine. În limita posibilității, încercăm să redăm exact cel puțin ideea.

Cadrul este un parc bătrân și înghețat în liniște și tăcere. În acest parc au trecut — spectre umane — două ființe a căror dragoste dispăruse. Cu ochii stinși, cu buzele tremurând, ei evocau tinerețea. Extazul dragostei a trecut, emoția numelui drag s'a șters, în vis nu mai apare chipul drag, și-atunci Verlaine, încheie :

*Ah! les beaux jours de bonheur indicible
Ou nous joignons nos bouches; — C'est possible.
Qu'il était bleu, le ciel, et grand, l'espoir
L'espoir a fui vaincu vers le ciel noir²⁾*

(*Colloque sentimental*)

(Va urma).

George Hanganu

¹⁾ Seara cădea, o seară echivocă de toamnă,
Frumoasele se nlanțuiiau, visătoare de brațele noastre
Zicând — cuvinte așa de mari — încetișor
Încât al nostru suflet de atunci tremură și se miră.

²⁾ Traducerea d-lui Gherghinescu Vania.

PAUL VERLAINE

Coloqviu sentimental

Prin parcul înghețat și pustiu
Două umbre trec într'un târziu.

Au ochi rătăciți, buze de-un pal crud
Și vorbele de abia li se aud.

Prin parcul pustiu și înghețat,
Trecutul, doi strigoi, l-au evocat

— Iti amintești de vraja de-altădată ?

— De ce să 'nvii o clipă îngropată ?

— Inima care atunci bătu Library Cluj
Pentru mine, mă visează încă ? — Nu.

— O, zilele de fericiri, când, toate
Durerile în sărutări mureau ! — Se poate.

— Ce albastru era cerul și visul ce mare !

— Visul a pierit, ucis, în marea 'ntunecare ..

Așa treceau prin parc, cu vântul,
Și numai noaptea le-auzia cuvântul.

Trad. de Gherghinescu Vania

I. Codru Drăgușanu

Un aspect didactic și social al scrisorilor „peregrinului transilvanu“.

Ne cunoaștem prea puțin trecutul. Ținem minte abia marile momente ale istoriei noastre sbuciumate și odată ieșite de pe băncile școlii, tinerile generații sunt atât de mult cuprinse de vârtejul vieții, încât uită să mai adâncească exemplele cuprinse în filele istoriei, să adâncească experiențe cari înseamnă tot atâtea puncte de sosire, să desprindă adevărurile descoperite și să tragă oarecari foloase din sângerările înaintașilor. Desigur cultul față de trecut, nu trebuie să devină o obsesie și nici piedecă pentru fecundarea prezentului. El este un capitol de bunuri numai în măsura în care poate constitui temelie solidă edificiei spiritualității românești contemporane.

De altfel am ajuns la părerea că starea schițată mai sus este la noi, din multe puncte de vedere, explicabilă. Programă analitică a școlilor cari au menirea să dea cunoștințe de cultură generală, este atât de încărcată cu limbi streine, încât tu biet fecior de țaran, venit dela păscutul vitelor la oraș să înveți carte, nu mai poți prididi cu latina, greaca, franceza, engleza, italiana, germana și altele, necum să mai ai timp să poți urmări cu atenție trecutul neamului.

Am făcut aceste reflecții după ce o întâmplare fericită a făcut să-mi cadă în mână o carte dintre cele mai rare în bibliotecile intelectualilor noștri, o carte care este tot așa de valoroasă ca și călătoriile Spătarului Milescu în China, însemnările lui Golescu sau ale lui Văcărescu, căci autorul, desprins din țara Oltului și aruncat dela București, la Viena și de acolo în Italia, la Paris, Londra și Moscova, a fost nu numai „junele“ care s'a plimbat falnic pe marile bulevarde din Apus, ci un ochiu ager, minte instruită,

om dornic de aprofundare și de comparație, ceea ce a dus la publicarea acelei faimoase colecții de scrisori, trimise unui amic în țară, între 1835—1844, cari mulți ani din cauza ortografiei, au rămas inutilizabile, spre a fi tipărite din noi, de d. Iorga, în 1910, fapt care totuși nu le-a putut reda viabilitate pentru că literații contemporani nu le-au prețuit așa cum s'ar fi cuvenit.

I. Codru Drăgoșanu, născut probabil pe la 1823, descendent de nobili scăpătați din Țara Făgărașului, aparține unei restrînse pleide de intelectuali români din epoca sa, cari iubeau foarte mult cititul și aflau în el cea mai mare mângăere sufletească. Nu numai cărțile modestei biblioteci din satul natal, cât mai vârtos poveștile unui unchiu, care pare-se că luase parte la Bătălia Nașionilor dela Lipsca, împotriva lui Napoleon cel Mare, descrierile fantastice despre virtuțile militare franceze, despre firea muscălească, despre statele germane, frumusețile Vienei, sau îngâmfarea lefegiilor italieni; dorința vie de a scăpa de sub șicanele căpitanului Dobay, care se silea, cu tot dinadinsul, să-l învețe arta militară pentru care fuse sortit din obârșie, etc. Acestea toate au contribuit ca, asemenea mai târziu lui Badea Cârțan, un descendent al lui Negru Vodă să „umble haihui“ prin lume, spre a culege multă învățătură pe care va căuta s'o aplice cu toată râvna când va ajunge membru în Dieta Ardealului și vice-căpitan al Făgărașului.

Bântuit de asemenea gânduri I. Codru Drăgoșanu, copil de 12—14 ani, ieși într'o seară pe câmp, și răsturnat cu capul în iarbă, lângă o grotă de pe malul Oltului, visul lui și-l țese ademenitor și irezistibil . . . „Înainte mea era Țara Oltului, ca o grădină măreață întinsă, țărnută de Carpații Făgărașului, de culmea Perșanilor și de malul ardelean, formând râpa dreaptă a Oltului, dela Măgura Craiului până la Tălmăciu.

O, țară mândră din care nici când nu ieșisem. O, munți gigantici, cu poale verzi, întinse, cu brîu negru de brădet și albi la creștet, desemnați de Creator în șir regulat ca o falangă de armată. O, râuri limpezi și tu, principele apelor transilvane, Oltule. Azi poate vă privesc pentru ultima oră. O, panoramă fermecătoare, când te voiu vedea?!

„Soarele se apropia de Apus și, cu razele oblice, aurea vârful de granit prefăcut în șisturi sure prin intemperii seculare și

și milienare în regiunile înalte. Grânele verzi pe larga luncă a Oltului ondulau lina boare a serii ca apele unui lac întins. Parfumul de sulfină și mii de alte flori inundau aerul ca un balsam răspândit de zefir“.

„În satul vecin, sub picioarele mele, unde petrecusem 7 ani, învățând carte și practicând la cancelaria militară, trăgeau clopoțele de înserat și sunetul metalic, vibrând, ajungea până la culmea unde eram așezat. Nori înalți în felurite colori, desemnau orizontul în răsărit, în depărtare. Mă cugetai la pasul ce era să-l fac și mă năpădiră lacrimile și amar îmi jeluii patria ce stam să o părăsesc“.

Iată aceasta a fost eremiada lui Drăgușanu înainte de a părăsi Țara Voevozilor. Și gândurile lui sunt limpezi, simțimentele puternice, iar puterea de descriere cu nimic mai prejos de aceea a lui Bălcescu care, nu peste mult, pribeag și el prin țări streine, avea să scrie acea capo'd'operă care este „Istoria Ardealului“.

Trecerea Carpaților înspre Țara Românească, întovărășit de doi țărani, s'a făcut fără nici un accident din partea autorităților.

Tânărul, care era nu numai de o inteligență deosebită dar și de o mare vitejie în a înfrunta greutățile vieții, descoperise peste tot prieteni buni, își începu cariera ca țârcovnic, începuse să învețe nemțește pe fiii de ciocoi, urmă câțva timp cursurile de franceză ale Colegiului Sf. Sava și se instruia el însuși noaptea din franceză învățând din gramatici, cumpărate din puținele economii; impresionă frumusețea caracterului său și prin frumusețea caracterului său și prin aceea că se știa face util spre a ajunge în cele din urmă secretarul particular al principelui care, atunci când avea să se ducă în Occident pentru interese familiare, găsia că nu se poate lipsi de serviciile făgărășanului I. Codru Drăgușanu.

Nu puterea de observație, judecata dreaptă și profețiile de ordin politic făcute de el asupra lucrurilor văzute în streinătate, vreau să formeze subiectul acestui articol, ci desprind numai două aspecte din scrisorile lui, deosebit de importante pentru viața noastră socială de azi. Anume, ce credea Drăgușanu despre organizarea și starea Principatelor Române și cari erau, după părerea lui, mijloacele ca „națiunea românească să progreseze și să ajungă a fi de respectat între celelalte mari popoare ale Europei“?

Unul din avantajele peregrinărilor este că ele largesc orizontul intelectual și cunoscând oameni și locuri noi, ușor le poți compara cu cele de acasă spre a le găsi apoi, după împrejurări mai bune sau mai rele. Fenomenul de o perfectă valoare sociologică, se poate observa nu numai la singuraticii indivizi ci și în istoria popoarelor.

Pe Drăgușanu, în aceea vreme îl durea mai ales faptul că în Principatele Române numai țăranul era român, burghezia și pătura stăpânitoare fiind formată din venetici cari, nefiind supuși nici măcar la plata impozitului, reușiau să țină stat în stat, să agonisească averi mari pe cari le treceau apoi peste hotare, sărăcind țara în mod înspăimântător . . . „Nenorocirile politice și vicisitudinile, ce durează de 17 veacuri, fac că țara are aspectul de colonie nouă și e puțin împoporată, căci pe când ar putea nutri 10, abia are 2 milioane locuitori“. . . Află în România cel mai greșot aristocratism „măcar că instituțiile se par a nu-i fi fost prielnice“. Sunt ce-i drept „câțiva boeri get-beget români, despoți patriarhali, însă în jurul lor roiesc cațaoani greci, arendași de moșii cari fără nici o cruțare sug sângele bieților țărani. Există un domnitor dar suveranitatea este o mare minciună căci o exercează consulul rusesc pe când Suzeranul țării, percepe 40.000 de galbeni tribut, iar Măria Sa Vodă le încurcă cum poate“.

Îl întrista desemenea că acest Vodă „fiind semenul boerilor și jucând cu ei cărți nu avea nici o autoritate, iar miniștrii își făceau fiecare de cap în departamentul său, îmbuibându-și clienții și alungând pe ai altora, atunci când nu voia să le facă hatîr“. Asemenea îl impresionează haosul din administrația publică, împărșirea justiției, administrarea finanțelor și mai ales „puțina sete de cultură a fiilor de boeri cari chiar când pleacă peste hotare să urmeze școli mai înalte, nu fac altceva decât se întorc îmbrăcați în moda cea nouă, cu datini scâlcite și moravuri desfrânate, ciupite din societatea cea mai degradată parisiană“.

Toate aceste rele îi sângerau sufletul, însă el păstra credința că „cercul vișios, cu vremea, va dispărea și D-zeu va aduce mântuirea cu încetul“.

Acest om, care avea mai târziu să viziteze toate muzeele mari din capitalele Apusului, să pătrundă în palatul de iarnă al țarilor dela Petersburg și să fie primit în audiență de marele di-

plomat francez Tallyerand, ministrul de externe al lui Napoleon, nu era pornit numai pe critică ci voia, mai presus de toate, îndreptarea. Nu ne vom mira deci că, în lungile lui călătorii, a fost zece zile învățător în satul Puteaux din sudul Franței și că în 1847, ca profesor la Ploești, și după 1848 ca înalt funcționar împărătesc în Țara Făgărașului, dă sfaturi și lucrează din răspuneri pentruca „neamul să nu piardă ocazia de a se emancipa“. Mai presus de sărăcia fizică el dorea „înlăturarea sărăciei intelectuale“. De aceea nația trebuie să se înțeleagă, zavistiile să înceteze, funcționarii români să fie respectați, dar mai presus de toate sătenii să știe prețui învățătorii“.

„Noi nu am fi săraci dacă am știi trăi. Apoi ca să învățăm a trăi ne trebuie învățători, dar nu învățători cu opinci, feciorul popii sau al judei cari știu numai buchile lui Chirilă, căci până vom avea de aceștia nu putem învăța nimica, pentrucă ei nu știu nimica și a conduce orb pe orb cad amândoi în gaură. Și deaceea să îmbie cu o dascălie ieftină că așa vă place, pentrucă în prostie prețuți mai mult boul decât copilul“... Un învățător bun „nu bagă copiii cu părul în părete, nu-i pune în genunchi pe boabe de cucuruz, nu-i bate cu linia pe unghii, nu-i scutură de urechi, nu-i încuie în școală, până se duce la birt, de se întoarce beat de omoară și cele mai bune simțuri ale copiilor. Dascălul procopsit învață copiii una sau două ore mai mult glumind decât serios, apoi iese cu dânșii pe sub sălcii la râuri, la câmp verde, la umbra pomilor, cântând „Deșteaptă-te Române“. Acolo unii se joacă, alții, în jurul învățătorului, ascultă lecțiuni, apoi fac gimnastică, care să-i deprindă a li se întări mădularele. El învață băieții și fetițele cântece, jocuri și dansuri mai nobile, căci numai cu acest metod se va prăsi o generație mai aleasă. După ce s'a încălzit, îi scaldă în râu și învață a înota. Apoi scot mămliguța din traistă și prânzesc în iarba verde în companie, unde cei mai avuți dau și la cei mai săraci, mai învață un ceas două și apoi se întorc acasă că e seară“.

„La școală nu trebuie să meargă numai băieții ci și fetițele. Căci neamul românesc nu se va civiliza mai înainte de ce se vor cultiva femeile, până când vom vedea în fereastra fiecărei colibe oale de flori“. Părinții și învățătorul trebuie să aibă grije ca „nu-

mele de Ioan să nu fie dat la toți copiii, căci dacă Ioan e purcar, Ioan e văcar, Ioan cerșetor, la cine să rîvnească copii”.

Drăgușanu recunoaște că „toate aceste sunt lucruri puerile” dar socoate că e bine să se înceapă de aci „că cine nu se pricepe la lucruri mici, de mari nu va fi apt nici când”.

Aceste idei, în 1869 le amplifică și pledează pentru școala capitală din Făgăraș pe care a și înființat-o și în discursul rostit atunci vorbește de educația integrală care „dacă nu dă totdeauna oameni superiori formează totuși un popor civilizată”. În această direcție militează, până în 1884 când moare, în luna Noemvrie, lăsând în urma lui o generație altfel de cum o găsisse în 1847 și mulțumit că națiunea românească dădea evidente semne de emancipare culturală.

* * *

O carte de valoarea celei scrise de Drăgușanu sub titlul „Călătoriile unui român ardelean” nu poate fi înțeleasă pe deplin în prezentări parțiale. Astăzi, când Ministerul este preocupat de recomandarea unei lecturi serioase elevilor școlilor secundare și când avem o Casă a Școalelor, credem că Drăgușanu merită să fie din nou reeditat și pus în mâna generațiilor tinere ca o bună călăuză pentru spinoasa cărare a vieții.

Corneliu Albu

Interior

Alină-mi fruntea
precum alină seara fereștile pustii...
Alină-mi fruntea și mărturisește
de-ai întâlnit văpăi mai crude și mai vii
ca flăcările ce-mi svâcnesc sub tâmple...

Coboară perdelele negre...
Nu mi-e sete de nici-o lumină.
Deschide amforele pline de parfum
și întunerecul nopții lasă l întreg să rămână.

Vreau să te simt ca o mângâiere fără pași.
Dă-mi mâinile
Ce cântec istovește nervii tăi speriați?
E răul de ieri? E binele?...

Când m'ai întâlnit de ce erai tristă?
De ce vrei să te asemeni cu mine?
Taci... E prea fierbinte tăcerea
și-ar înflori în ea toate durerile din mine, din tine...

Plângi?
Niciodată n'am întâlnit argint mai pur.
Plânsul tău ce gând destramă,
ce mormânt înflorește împrejur?

Ți-s mâinile reci ca toamna deafară . . .
Sunt ultimul tău vis?
Pentru care moarte, pentru care abis
Această întâlnire funerară?

*Nu mă privi cu ochii întregi...
 Iți simt privirile ca niște sigilii mortuare.
 Nu simți parfumul morții peste începutul nostru
 [de dragoste?
 (Ce aromă tare!...)*

*Schimbă-ți locul. Așează-te în fața oglinzii.
 Flacăările sobei te împurpurează viu...
 Pentru numele tău tragic voi murmura
 [romanțele lui Iosif
 și un cântec nou — pe care numai eu îl știu...*

Vasile Netea

Doar trupul tău . . .

Frumoasei Ileana

*Doar trupul tău a vrut să fie,
 stea albă 'n gândul meu pustiu . . .
 O lacrimă din cer căzu — târziu,
 și-apoi un fulger a lucit în veșnicie.*

*Am desghiocat în taina vremii rosturi,
 și har dumnezeesc nu am găsit în tine:
 din carnea ta de aur au țîșnit suspine,
 din gândul meu au răsărit elanuri.*

*Și-am altoit pe vis de lut, o umbră de clăștar
 smulgînd acorduri triste din durere.
 Din boala sufletului, doar clipa stoarce miere,
 iar astăzi glasul vrerii răsună în zadar.*

O. N. Ojescu

Zoofilie și școală

Când și când oameni de omenie, dotați cu o putere de iubire și deci, de înțelegere superioară a împrejurărilor de tot felul în care ni-e dat să trăim, predică milă și tratament mai . . . uman față de dobitoace. Dar, îmi pun întrebarea : Nu este oare prematur să cerem semenilor noștri milă pentru animale, când ei între ei se dușmănesc mai amar decît cîinii ? Durere, adagiul latin : *homo homini lupus*, se potrivește de minune și azi prea multora.

Trăim, bineînțeles, în veacul creștinismului ; putem spune, în epoca cea mai înfloritoare a creștinismului, avînd în vedere răspîndirea lui pe tot globul pămîntesc. Acest creștinism de suprafață (în înțelesul de întindere, dacă vreți), pare a se fi depărtat prea mult de *viață*, rămînînd mai mult o cucerie a istoriei. Semidoctul, sătul de știință, rămas fără cîrmă, fără suport spiritual în val — vîrtejul civilizației moderne, susține, fără obraz, că cel ce mai crede azi este un incult, un retrograd, un exemplar bun de pus în naftalină. Și acelaș „domn“ — așa-i zic, ca un țăran, — în fața unui pericol ce pîndește un strat al societății, de ex. cruzimea față de animale, e în stare, pe loc, să înființeze o societate de ocrotire. (Of, Doamne, să fericim și dobitoacele cu atari societăți, că pe noi ne-au fericit filantropii).

O societate de abolire a unor apucături rele cu care se nasc oamenii, croită cu articole meșteșugit concepute, va rămîne o ambițioasă tentativă, atîta timp, cît unicul desiderat al creștinismului viu *m-i-l-a*, nu va cuprinde sufletul acestei triste lumi. Să revărsăm mila noastră asupra semenilor noștri, cînd se găsesc în neputință, nu să plăsmuim articole de pedeapsă înainte de a vindeca ranele sîngerînde a sufletelor văduvite de căldura iubirii și de lumina cărții.

Sf. Scriptură este presărată pretutindeni cu îndemnuri de adevărată prețuire a animalelor. Să nu lăsăm să treacă um mo-

ment, fără să ne gîndim la această comoară de adevărată învățatură și aceasta înainte de a lipi pe stîlpii de telegraf manifeste zoofile.

Dăunăzi am cetit într'o bună revistă, un cuvînt de înțelegere pentru bietele dobitoace eșit din pana părintelui Gala Galaction. Pătruns de spiritul adînc omenesc — care numai creștinesc poate fi, — d-sa condamnă cruzimea țaranilor cari își stîlcesc animalele de ajutor, în bătae.

Opinia valorosului scriitor se oprește poate inadins asupra acestor *oameni năcăjiți*. Din parte-ne, vom susține contrarul. Acești oameni împovarați și ei de cumplite năcazuri, cu sufletul în negura mizeriei în clipele lor senine, fac mai mult decît noi, vorbesc cu animalele, își deschid sufletul ca în fața celui mai bun prieten. Să acordăm toată atenția noastră răului social ce-i paște pe acești oameni ca o fatalitate, și atunci să ne cântărim calitățile.

Dar să cetim și reversul medaliei. Oare lumea bună, lumea cultă, lumea fericită, ocrotitoarea scumpelor dobitoace, nu este mai păcătoasă decît năcăjiții de care am vorbit? Excesul de grijă pentru câni și pisici, în mijlocul unei mase de obidiți și trudiți nu este o rușine de nedescris pentru speța umană? Aici nu mai poate fi vorba de milă. Locul acestei *rara avis* este ocupat de zoofilie. Încă un pas, și se va ajunge la sodomie.

Este greșită concluzia după care copilul este acuzat de cruzime față de animale. Copilul la vârsta de 4-8 nu numai că arată o curată prietenie față de animale dar în instinctul său puternic de sociabilitate personifică și obiectele necuvîntătoare din jurul său, jucându-se cu ele. Iar școala, totdeauna, știe să întrebuițeze acest joc în bine pentru atingerea țintei sale supreme: copilul să ajungă un *om desăvîrșit* în viață.

Cu un cuvînt, cursul special de zoofilie în înțelesul soc. de ocrotire, în școale nu-și are locul.

D. Murășan.

Zi de toamnă în sat

S'apleacă toamna peste sat în vale,
un plâns e'n fiecare gând,
un mort stărue în cale
și clopote s'aud plângând.
Sînt zile de când plouă,
Strugurii pe lângă viță
se strâng
și plâng.

Viața 'n sâni de luncă nouă
se revarsă molcom pe-o șuviță.
O romanță pentr'o stea
trăește în această toamnă
și înseamnă
în inimi picături de nea.

Cu lunecarea suspinelor prin grădini,
se 'naltă fumul din velnițele cu răchie,
belșugul surâde. E bucurie 'ntre vecini.
Doamnă, azi primăvara unde 'nvie?...

Ion Th. Ilea

Accidentul din Gara-Mică

L'am văzut iar azi pe Andrei după o absență de trei luni. S'a schimbat grozav omul astă! Mi-a părut *umbra* lui de acum doi ani. Trecea grăbit pe strada Ștefan cel Mare spre Prefectură. Era jigărit ca un cîine ce nu-și mai află stăpînii; palid, cu obraji supti și scobiți adînc la mijloc. El urca, eu scoboram strada. Ne apropiam. Simții articulațiile genunchilor slăbindu-mi. Călcam slăbănog și mîinile îmi tremurau. Vederea lui mă tulbură. Il uram? Nu! Atunci, cum să definesc această *neliniște*? În momentul când trebuia să ne strângem mîinile ca la o revedere, i-am întors spațele, am stat nemișcat pînă cînd niște zarzavagii m'au împins cu coșurile depe bordura trotuarului, în stradă.

M'am uitat în direcția spre care apucase Andrei. Nu știu de ce, mi se păru că totul e gol în mine, că n'aș merita să mai trec printre oameni. Andrei, Andrei, sunt pîntec murdar care adăpostește noroi! Laș și netrebuic pentru a vedea seninătatea durerii în ochii tăi! Văzutu-m'ai astăzi cînd pozam în lichea mediocră?!

Mă torturam cu o sinceritate gravă. Am ajuns acasă. Dacă mi-ar spune cineva că făptura chinuită a lui Andrei îmi va dispărea din ochi, m'ași tîri ca o reptilă, frîngîndu-mi genunchi și coaste, pînă la mari depărtări. Persistă în conștiința mea o puternică remușcare pentru Andrei, mai ales astăzi, cu noui îngrămădiri. Și asta, din cauza unor întîmplări cari aparțin nu tocmai demult, trecutului. Nu cred că ași fi înafara adevărului, amintindu-le.

1.

192...

Pe Andrei îl cunoscui în clasa IV.-a secundară. Eu venisem dela Ploești, el era contingent vechiu în liceu. Brun, cu fața ciuruită de coșuri, ochii adînci, umbriți de sprîncene stufoase, un nas cărnos, mic, ca îndoitura unui mîner de tampon, nu putea fi

clasat în grupul băeților frumoși, considerente pentru care era exclus din toate combinațiile clasei, unde „frumusețea“ dicta. Nu erau rare zilele când urca scara dela podul internatului, răzima dosul chipiului de geam și storcea zeamă și viermișori albi din grăsimea bărbiei sau din coiful obrazilor. Apoi netezia pielea, îi da cu *eau de cologne* și cobora mulțumit, că s'a făcut băiat „subțire“.

Însă numai o iluzie, căci în locul „operat“ se ridicau zeci de mușuroaie, unele palide, altele roșii, cari, toate îl făceau: „elevul cu obrazul scorțos“, sau „uritul“, ori „cimpanzeul“, așa îl porecliseră colegii. Cum principiul estetic stă la baza tuturor atitudinilor noastre în viață, natural, ca Andrei să nu se bucure de simpatia clasei întregi. Dovadă, deși era 1 noembrie, el stătea tot singur în bancă. L-am întrebat, dacă e bucuros sau nu, de tovărășia mea. Foarte măgulit, mi-a oferit loc și orarul pentru a doua zi. Nu trecu mult timp, și descoperii în el atâtea calități, cum rar se găsesc la elevi. Din cerneala lui se adăpau deodată opt—nouă tocuri, seara la meditație. Creioanele, gumele și sugativele lui circulau dela întâia până la ultima bancă. Unii abuzau de bunătatea lui, la sfârșitul fiecărei luni nu mai avea foi în caete, i se furau. Ceea ce îl făcea antipatic, era munca migăloasă pe care o puneau în extirparea coșurilor. Sta câteva ceasuri pe zi cu buricele degetelor încordate deasupra acestor excreții grețoase. Când vorbesc de „elevul Andrei Podaru“, e locul să amintesc una din însușirile lui mari: sinceritatea. Cât am stat în liceu patru ani împreună, prietenia noastră trecuse *dincolo* de marginile unei obișnuite prietenii, se adâncise în regiuni sufletești de unde numai un cataclism putea să o scoată.

Nu existau secrete între noi. Necunoscutul ne ispita deopotrivă. În ultima clasă am fost subiectul unor detestabile svonuri cari ne-au adus o anchetă medicală; fuserăm bănuți de homosexuali. Totul a fost un șantaj pus la cale de câțiva colegi invidioși. Cu acea ocazie s'a scos la iveală un ploton de onaniști, din toate clasele. De unde nu începură pedagogii cu bătăile la cataramă! Cum un elev era raportat de planton că a stat în closet mai mult de cinci minute, cădeau asupra lui bănueli că s'a înfruptat din plăcerile biblicului *Onan*. Și cureau pîrria pe spinarea încovoiată la picioarele pedagogului. Asta de două ori pe zi. Dacă

au reușit să scoată năravul din elevi, nu pot s'o știu. În concluzie, li se puneă în vedere să caute societatea, să aibă raporturi normale, într'un cuvînt, să se ferească de preverșități sexuale, fiindcă un onanist niciodată nu va putea iubi îndeajuns o femeie. Incepură „învoirile în oraș“ cu duiumul. Pe toate străzile, în toate colțurile întîlniai licești. Cei mai mulți umblau „după vînat“. Iși urau „noroc!“ și totuși se 'ntorceau fără noroc.

Într'o dupămasă, prin Mai, Andrei și cu mine o luarăm încet pe Str. Cuza Vodă spre turbina orașului, mai mult să discutăm asupra câtorva cărți proaspăt citite.

Ajunserăm în dreptul prăvăliei „Elefantul“. Peste drum se ivi în geam un căpșor mic și blond ca o căciuliță de pădădie. Ne-am oprit un minut, sau un ceas, astăzi n'ași putea preciza. I-am trimis un salut reverențios abia perceput. Din acelaș geam s'a desprins un zîmbet luminos ca ziua din cîmp cînd fuge căldura pe holde. Domnișoara a dispărut, o înghițișe întunericul odăii. În pătratul geamului s'au ivit anonim, luînd sbor spre noi doi boboci de trandafir.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

* * *

192...

Ca într'un teatru de marionete ; iat-o ! nu-e ! Ce a fost asta ? La școală. Ce e de făcut ? De renunțat, nici vorbă !

Să-i scriem ! Cui ? Răspundeam tot noi : „Îngerului blond“.

Deci, să-i scriem ! Fiecare compunem cîte o scrisoare. La urmă le contopim într'una singură iscălită de amîndoi. Numai titlul ne-a dat de gîndit un ceas. Eu i-am scris : „Simpatică Domnișoară“. El : „Ingeraș blond“. Al lui părea prea îndrășneț. Rămăserăm pentru al meu. Sgârțenia gîndurilor făcu ironii. După două ore de însingurare, el veni cu hîrtia albă. Ba să nu mint, a scris trei rînduri pe care le-a suprimat cu o trăsătură de condei în zig-zag.

— Cum, tu n'ai nimic să-i spui ? îl întreb.

— Eu ? Of, dacă aș putea să pun pe hîrtie tot ce a răscollit în sufletul meu fata este ! Dar tu știi că atunci cînd ai multe de spus, sfîrșești de cele mai multe ori prin a nu spune nimic. Simt o prea puternică afecțiune pentru ea.

Tresării ; un sentiment de gelozie. Dar *eu*, ce fac ? Imi ceru să-i citesc ce am scris. Ii plăcu mult scrisoarea.

— Ce ai zice dacă m'ași iscăli eu primul? îmi zise, privind-mă îndoelnic. Intrigat, ocolii câteva clipe răspunsul.

— Dacă ții atât de mult la ea, n'ai decît să-ți treci numele întâiul!

— Dar, nu te superi...

— Nuuu!! (Par'că el ar dispune de sentimentele mele, idiotul!) Ca să-l conving că „nu mă supăr“, vrui să-i țip în urechi de câteva ori: nu! nu! nu! În realitate, l-ași fi pocnit în ceafă cu un baston.

— Cum i-o trimitem?

— Foarte ușor, printr'un elev din cursul inferior, ori trecem pe lîngă geam și i-o aruncăm înăuntru.

Propunerea ultimă era cea mai bună.

*

A doua zi dimineața, suntem chemați la poartă. O servitoare bătrînă, 'naltă, grasă, cu picioarele groase ca doi butuci, ne aștepta cu o scrisorică în mînă.

— Dela domnișoara.

— !?

Spintecarăm plicul cu lăcomie, cum sfirtecă un flămînd o bucată de pîine.

Stimați Domni,

V'am văzut în dese rînduri trecînd pe strada asta. Ochli mei v'au urmărit fără să-i știți. Mă mir, ce v'a venit ieri să-mi scrieți? Și apoi cum, amîndoi ați simțit la fel? Doar nu vreți să reedtați povestea cu „Frații Slamezi“! O să am bucuria să vă mai văd, „frați Slamezi?“

Didina

— Di-di-na! Didina! Inimele ne băteau în piept să plesnească. Vream să fugim fiecare cu o bucată din scrisoare. După două zile o știam pe dinafară.

*

Nu mai umblarăm pe Str. Cuza Vodă vreo săptămână. O ocolem *din gelozie*. El se temea să nu o impresionez eu pe fată, mie-mi era teamă de el, fiindcă era mai bine îmbrăcat. Am consimțit amîndoi în mod tacit a ne înșela. Intr'o zi, era așa cam pe sub-amiază. Soarele mîngîia ca un pluș încălzit, pămîntul. Mergeam spre ștrand prin str. Ogorului. Din umbra unei case ieși în stradă

o domnișoară cu forme pline, în capul gol. Imediat am recunoscut în ea pe Didina.

— Ce ne facem? Isbucni întrebarea deodată în amîndoi,

— Incepe tu!

— Ba începe tu!

— Ba tu, că ești mai îndrăsneț!

Obrajii îmi ardeau. Inima încerca să-mi spargă pieptul.

— Sărut mîna domnișoară!

— A, bonjour domnilor „frați Siamezi!”

Urmă un lanț de întrebări din ambele părți, destul de banale. Banalitatea în asemenea împrejurări, e cea mai bună dovadă că nu toate simțirile se pot rosti. Pe cine-l învâlue nu-l distinge, dar nici nu-l compromite.

Tot timpul cât am vorbit cu ea, nu știu de ce, n'am avut curajul să o privesc în ochi. Totuși i l-am văzut. Erau rotunzi, îndrăsneți și de un albastru exasperant, așa cum e cerul senin sau floarea de in. O bogăție de păr cîrlionțat și galben ca mălaiul, prins într'o panglică roză. Prima dată când încercam să transpun pe plan real din basm, existența unei zîne, în frumusețea totală a Didinei. Prezența ei ne-a intimidat. Oricecîteori încercam să vorbim, simțiam că ne amorțește limba, înghițeam în sec des, și nu mai știam ce să facem cu mîinile, ce întrebuintare să le dăm. Sfîngăcia noastră din împrejurările povestite mai sus, i-a dat prilej Didinei să ridă de noi mai tîrziu. La despărțire, ne-a invitat la dînsa pe duminica.

Dupămasa acelei duminici a fost un chin pentru Andrei. Lui îi trebuia răgaz, ca să-și revină. Nu era capabil de o atitudine veselă. Eu din contra, devenii volubil, exuberant, fapt care-l făcu să mă privească de cîteva ori vitreg, prin colțul ochilor. L-am înțeles. M'am retras pe 'nctel din conversație, lăsîndu-i locul. Drept mulțumire, în drum spre școală mi-a făcut cinste cu o sticlă de bere. Cheful e cheia inimii; dă libertate gândurilor și sentimentelor, nu mai simți nici o îngrădire, comemorezi bucurii, mistuești dureri și mărturisești cu voluptate scheletul iluziilor. Oamenii cari se îmbată des, simt mai des fericirea. Aci la chef, începui să murmur o melodie *en vogue*:

„La căsuța albă, sunt atâtea flori la ferești,“

„Dar.....“

Andrei strînse amîndoi pumnii în formă de tulpici, și-i apă-să pe ochi. Pîlîngea.

— Acum, spune tu drept, n'are în el *ceva* aparte cântecul ăsta ?

— Are, dacă îl simți.

— Ambrozie, pe tine te-am avut cel mai scump coleg și prieten.

În sufletul meu tu vei rămîne singurul. Din prietenul cel mai bun ai putea să-mi devi cel mai temut adversar.

— Niciodată! îl asigurai.

— Vrei să mi-o dovedești acum ?

— Gata !

— Vino mai încoa'! Mă luă de gît. Așa, nu ne aude nimeni decît Dumnezeu. Știi că sunt îndrăgostit de Didina ?

— Ce vorbești?! De cînd ? mă fac că nu știu.

— De atunci de cînd am văzut-o la geam.

— Ei și ?

— Și, dacă ții la prietenia și la *fericirea* mea, fă un gest mare; renunță la ea.

— Bine dragă Andrei. Imi ceri să rup o părticică din mine. Voi face-o! Am s'o anunț printr'o scrisoare că sunt plecat la un unchiu la Mediaș, unde mă prepar pentru bacalaureat. Iar tu, de aici înainte vei ieși singur în oraș. După examen, voi vedea dacă va fi timp, o să merg cu tine pela ea. Un „rămas bun“ mă simt dator a-mi lua. Oricît, a fost o flăcără ce mi-a înseninat sufletul și m'a făcut să n'țeleg că numai iubind, ne ridicăm peste mediocritatea cotidiană, primind o viață nouă, mai plină și mai nobilă.

— Și dacă vei continua a o iubi ?

— Nu! Nu vreau! Imediat ce termin cu examenele, îmi fac bagajele și plec în Vechiul nostru Regat. Poate, mă vîră unchiu-meu într'un birou la vr'o întreprindere din Ploești sau Moreni. Plecat de pe aici, cred că voi uita-o.

* * *

192...

Printr'un comandament al soartei, sau al nenorocului — știu cum să-i mai zic ? — am căzut la bacalaureat. Și, minune, medio-

critățile au trecut! A scăpat „teafăr“ și Andrei, deși în ultimul timp nu se mai prindea cartea de el, dar nici el de ea.

Firește, am înjurat comisia în frunte cu d. prof. Silviu Dragomir. Cine dracu s'a putut gândi: „cu ce era încălțat Ștefan cel Mare, sau „cine a fost nevasta lui Vlad Țepeș?“

Căzut la bacalaureat, de rușine nu m'am mai dus cu Andrei să-mi iau rămas bun dela Didina. Seara s'a dat rezultatul examenului, iar dimineața pe o ploaie torențială, mergeam la gară. Par'că Dunărea ar fi dat isvod prin înălțimile cerului și acum se lăsa în cascade. Stam cumpănit de o bancă. Ascultam murmurul picurilor de pe asfalt. Monotonia lor îmi aduse aminte de o poezie a lui Bacovia. Sosise trenul. Călătorii se îngrămădeau la uși. Unii oftau ușurați că pleacă, alții de bucuria sosirii. M'am desprins molatec de pe bancă. Eu, de ce să oftez? Peste logica argumentelor, ajuns în vagon, scăpai un oftat. Când se urnise trenul, am privit prin fereastra vagonului; pierdeam din ochi orașul rămas în urmă sub pletele cerului. Duceam cu mine trei portrete: turnul primăriei, splendoarea palatului cultural și frumusețea Didinei.

II.

193...

Ploeștii e un oraș în care ochiul nu se împiedecă în detalii pitorești. Prins pe buza Bărăganului, diminețile de toamnă îl învâluie într'o basma de ceață. Gulerul munților îi ține umbră la miazănoapte. Oamenii aduc în mers mai mult cu Capitala. Ploeștenii se mândresc cu păcura și cu femeile. Au femei frumoase. Ochii li-s din păcură, iar trupul, construcție fără greș.

Nu-mi place fumul, nu-mi plac sondele și truda intensă a lucrătorilor. Dacă mi-ar sta în putință, ași face una cu pământul această viermuială. *Aurul negru* îngrașă douăzeci și cinci la sută și îngluite șaptezeci și cinci la sută dintre cei cari *umblă* cu el. Eu, nu mă pot integra nici între cei 25%, nici între cei 75%. Primii, consumă mult — încasează strașnic! — iar ultimii, sunt consumați; își pierd puterile *descrescendo*, ridicând greutatea în „heirup!“ șapte ceasuri la zi. Mi s'a urît în ultimul an. Mereu, aceleași registre, vin goale, să le dau pline. De cinci ani în serviciu și șefii întreprinderii nu mă cunosc încă! Le dau dreptate; câți conțopiști din categoria mea n'o fi având *I. P. R.*-ul, de i-ar cu-

noaște pe toți, să mă bată Dumnezeu dacă ar mai trage atîția chiulul! Inșă, ași vrea să ies din anonimat. Fiindcă asta nu se poate — toate merg după proptea și rar după vechime — o să mă orientez, voi găsi o ușiță.

Il auzisem alaltăeri pe șeful meu de birou vorbind cu un domn strein, că le-ar trebui un funcționar la o rafinărie de petrol în Ardeal. Pronunțase numele orașului unde mi-am lăsat atîtea amintiri scumpe. Par'că mă arse ceva la inimă; mi-adusei aminte de Didina și de Andrei Podaru. S'a împlinit un an de când nu mi-au mai scris nimic. După plecarea mea, prin toamnă, s'au lo-godit. El intrase funcționar la *Administrația Financiară* de acolo.

In toate scrisorile îmi scria și ea trei patru rînduri, desigur, banalități. Mătușă-sa, la care stătea Didina, le împinse căsătoria fixînd-o pentru 25 Mai.

— „Fata nu prea e de măritat (vorbă să fie), nici nu i-am făcut trusou, e orfană de ambii părinți, n'are mobilier suficient pentru o căsnicie“, mi-a scris Andrei că-i spusese mătușa Didinei, cînd îi ceru mîna. (Tare-aș vrea să știu, cum i-o fi cerut mîna? Imi dau gâtul dacă n'o fi roșit până 'n vârful urechilor!).

li scrisei lu' unchiu Petrașcu să intervină prin d-l inginer Montani, subșeful întreprinderii, cu care se cunoștea, pentru a mă trimite pe mine în Ardeal. Dînsul în loc să mă sprijine, mă dăscăli :

„Măi băete, vezi-ți de lucru acolo unde ești, nu sări din lac în mare! Ce te face nemulțumit în situația pe care o ai? Nu umbra cu fițărături, că o să fii luat la ochi!“ In răspunsul meu, îi făcui puțină psihologie: demnitate, umilință, elan sufletesc, muncă, devotament. Ultimul era pentru dînsul. Primesc : „Drace împelițat, nu-mi face filosofie, scrie-mi scurt, cum stau lucrurile?“ I-am răspuns pe șapte fețe de coală. Par'că-l văd cum s'o fi scărpinînd în cap de atîta „inspirație“. Trecură trei săptămîni, fără să-mi răspundă. Nici nu mai așteptam.

— L-am indignat, îmi zic, privind într'un calendar de pe birou, cînd un om de serviciu veni gîfăind grăbit :

— Vă poștește dl Șef!

— Care șef?

— Domnu șef Montani.

— Uite, vin numai decît. Omul plecă.

— A-ha! E bine! Să-mi aranjez cravata, fiindcă ăstuia îi place să fie omul înainte de toate, ordonat. Dacă mi s'o întâmpla norocul, sunt leu!

Intru temurînd. Imi întinde mîna și-mi dă loc pe scaun.

— Dumneata vrei să mergi în Ardeal? Nu-ți place aici la noi? Ii spusei că iubesc Ardealul, îmi plac oamenii, locurile, mai ales că în acel oraș am făcut școala.

— Bine domnule Grindea. Mîine treci pe la dl. Cupărescu să-ți faci actele. Umblă cu bine! Vezi să nu ne faci vreo boacăna pe acolo! I-am promis că voi fi mereu la datorie, așa cum am fost și aici.

(Va urma)

Nicolae Minămin

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Rătăcind*

*Eu singur sînt și-i noapte ca un arici mă 'nchid,
Cine-mi întinde mîna când zările-s de zid?
Adîncă este noaptea cum hăul — fără fund —
Zadarnic lupt cu ele, instincte mă inund.
Mă 'mprăștii ca o apă iar vîntul în bucăți
Mă 'mparte și m'aruncă în cele patru părți.
Căci nimeni nu mi-a dat nici fîntă și nici cale,
Un funigeu svîrlit din lumile astrale.*

*Cine mi-aprinde lampa către albastrul magic,
Cînd, noaptea, trupu-mi frînt își duce eul tragic?*

V. Hondrilă

1) Din volumul „SĂBII ȘI EPAVE“ ce va apare în toamna aceasta.

Dedicație

Uite! Îți întind cartea cu poeme cum întind fruntea.
E o caldă și neobositoare gimnastică.
În poeme vei pescui inimi, și vei găsi puntea
Ce leagă trăirea mea cu iederile somnului din cânturi
Ce aburesc fereastra fiecărui gând nescris.

Iată! Îți ofer butoniera imaginii ca pe o carte
Plină de mine și de sevă bună de băut
Dacă vei stoarce sucul grânelor — departe
Vei scoate vinul sângelui meu nevăzut.

Uite! Inchid scoarțele inimii ca pe o gură
În mustul slovelor de — aici — găsești
Întregul eu, și poate o frântură
Din stihurile mele 'n care retrăești.

Rugăciunea poetului

Adu Doamne sticle pline de cerneală să înmoi
Tocul ca pe o antenă în miere sau lapte
Trimite-mi spumă de hârtii ca 'n ele să îndoi
Lămpile poeziei ca într'o gură niște șoapte.

Așterne încă o masă, reazim, și frate drept
Ca pe ea să aflu întreagă țară de gând.
Și pune-mi încă o stea, ca pe un nasture în piept
Să izvorască inspirația din ea — peste rând.

Și încă Doamne, trimete-mi un caet ca o punte
Să însemn în el albeața tâmplelor tatii
Și întreaga floră strânsă în scutece pe frunte:
Rod, în fagurele lui să-l afli.

Ștefan Baciu

Cântec de țigan

Cu privirea ținută undeva în matul ferestrei, își plimba gândurile pe unda visului înfiripat din cântec de lăută. În picioare, încolț de cafea, își clatină vioara în vânt, strunindu-i, cu degetele noduroase, coardele, pironind-o în umăr și bărbie, ca să nu i-o smulgă nici veșnicia.

Arcușul alunecă lin, profilându-și umbra gigantică, frângându-se în colțul de perete. Melodie șubredă de cântec vechiu se rostogolește în valuri peste capetele mesenilor, se înșurubează în inima lor și dispore undeva dincolo de pereți, răscolind amintiri.

— Ți-aduci aminte, soptește unul la ureche, de femeia legănat feeric pe unda cântecului învechit dar de totdeauna ?

— E cântul meu. Mai zi-l odată țigane! Și monedă umezită de mână se rostogolește în vioara goală, de unde izvorăște cântul.

Țiganul își strivește mai aman bărbia și înălțându-și umărul se începe cântul favorit al mesenilor. Se miră în sine și nu-i vine să creadă în puterea de farmec al cântecului.

Ar vrea să-l știe frânt din suflet, dar nu e. Nu simte nimic și-i vine să rădă de mesenii ce-și leagănă capetele, după unda lină a cântecului.

O mână moale și albă de femeie, l-a bătut binișor pe spate, șoptindu-i :

— Ca astă seară, n'ai cântat niciodată . . . niciodată ! Auzi ?
li răspunse cu privirea omului umilit, rânjind, lăsând dinții albi să strălucească în lumina feerică.

Mesenii se învesesc, golesc pahar după pahar și pânza de paianjen se țese dela ochi, la ochi, dela inimă la inimă, cu vraja unei fericiri neînțeleasă nici de dânșii.

— Cântă țigane !

Și țiganul cântă, și după fiecare minut din noapte, veselia se țese tot mai mult. Toți au uitat de necazuri. Toți sunt fericiți.

Numai țiganul chinuit de oboseală, nu simte nimic. Cântă și cântul său e o datorie pentru viață, pentru acei dragi, ce-l așteaptă în coliba-i din margine de mahala.

Iși vinde cântul pe bani și dacă nu i-ar vedea cum se rostogolesc în golul din vioară, ar pleca, n'ar mai asculta glasul de îndemn al mesenilor înveseliți.

Au plecat în zori, pe rând, fredonând cântece fără început și sfârșit, urmăriți de strălucirea dinților de țigan obosit și de ochii somnoroși ai chelnerilor.

Le-a urmat pașii, țiganul ce se îndreptă tăcut cu privirea în pământ, spre coliba stingheră în margină de mahala.

Trei ființe dragi, surâdeau în vis, veghiate de îngerul păzitor; nevasta și doi copii.

O fericire nebună îi inundă sufletul. Și încet ca dintr'un vis ușor, lăsă undă de cântec vechiu, să umple liniștea și golul din colibă.

Au tresărit copiii, lăsându-se furați de cântecul tatălui lor.

Gh. Atanasiu

Schitul

Deșertul Saharei își are legenda sa.
Pe vremuri un rai al făgăduinței,
acum e pustietate. Părelnica ruina
a unei mănăstiri străvechi acuză
păcatele trecutului. În această mănăstire
au trăit călugări, dedați desfrâului.
Osânda le-a fost teribilă. O revărsare
cumplită de nisip i-a îngropat de vii.
Când și când s'aude scrâșnet
subteran. Sunt sufletele celor
vinovați de blestemul cerului.

Pe orizontul ruginiu
Se culcă valuri de nisip
Suiș și coboriș pustiu...
Cetăți de trib
De beduini
S'au cuibărit printre ruini.
E, — parc'ar fi încrămenit
Furtuna unei ape mari
Și-adâncul ar fi înghițit
Pe marinari
Și călători
Cu toată avuția lor.

Tăcutele nemărginiri
Sunt răscolite când și când
De svonul unei tânguirii
Parcă 'n pământ
Pe undeva
Viața s'ar redeștepta.

Fiorul unor șoapte vii
Și-arama unui clopot surd
Se 'mbină 'n stranii armonii
C'un șgomot scurt
Nelămurit
Ca prăbușirea unui zid.

Arabii trec cu ocoliş
Pe lângă locul blestemat
Și când se 'mbată cu hașis
Ei câte-odat'
Mai pomenesc
De-un schit străvechi călugăresc...

Pe vremuri, când era belșug
De roadă, — nu pustiu ca azi —
Când oamenii lucrau cu plug
Pământul gras,
Au ctitorit
Niște călugări sfinți un schit.

Asemenea unei cetăți
Avea zăbrele grele 'n geam,
Cu temelii adânci, — păreți
Din bolovani, —
Și un turn înalt
Să 'nfrunte orișice asalt.

Venit-au hoarde de păgâni
Și haite dornice de omor
Dar sfinții au rămas stăpâni
În schitul lor.
Ei se rugau...
Unica armă ce-o aveau.

S'a abătut prăpăd și foc,
Năprasnă și furtuni și boli.
Nimic nu i-a clintit din loc,
Au stat acol'
Făcând minuni
Cu blândețe lor rugăciuni.

Dar într'o sfântă zi de hram
Oprîți la 'nchinăciuni târzii,
În plină noapte de cătran,
Se auzi
La poarta lor,
Un glas senin, răscolitor.

Călugării tresar speriați
 De umbra unui gând proclat.
 Cum stau la pândă nemișcați
 Porneste 'ncet
 Șoapta 'ntre ei:
 „E cântecul unei femei.“

Ascultă cu priviri fierbinți
 Ispita-i poartă în pustiu...
 Răsufală greu, scrâșnesc din dinți
 Și e târziu.
 Afară 'n prag
 Răsună 'ntr'una glasul drag

Când mai puternic, când mai strâns
 ..Vijelios... Dogoritor
 E râset frânt, sau poate plâns
 ...Crâncen fior,
 Ascuns mister

Al neiertatelor plăceri.

Sporește pofta 'n chip păgân,
 Uitate-s cruce, cer și crez,
 Ičnește poarta în țâțâni
 Și sfinții ies...
 — Cărd de mișei —
 În urma tainicei femei.

Ard trupurile ca făclii
 De blestematul lor noroc
 Și 'n iadul mârșavei urgii
 De — atâta foc,
 Pământul viu
 Se uscă 'n ariniș pustiu...

E, — parc' ar fi încremenit
 Furtuna unei ape mari
 Și-adâncul ar fi înghițit
 Pe marinari
 Și călători
 Cu toată avuția lor.

Alexandru Ceușianu.

Despre flirt

Studiu după natură

1. Exemple.

Intr'un salon. Pauză între două dansuri bâțâite. Două persoane adulte, de sex opus se privesc languros și surâzător.

— N'ați fost la ceaiul dansant de sâmbătă?

— Am avut de pregătit o lucrare de seminar.

— Păcat! A lipsit regina dansului.

— O! Ce compliment!

— Nu-i compliment, pe onoarea mea! N'am stat nici eu de cât o jumătate de oră.

— Pentruce?

— Dacă ați lipsit! Imi era dor de ochii albaștri. Purtam cu mine mângăetorul parfum al părului blond. Și nu știam unde să te gălesc. Câte ași vrea să-ți spun! Dar nu pot aici!

— In timpul dansului!

— E greu! Dacă nu-ți sunt antipatic dă-mi o oră de întâlnire.

— Nu-i convincios! Dar,... în fiecare zi, când mă întorc de la cursuri, iau cafeaua cu lapte la cofetărie.

— Iți mulțumesc. Ești dulce și bună!

Dansul începe. Tinerii se lipesc și tremură ritmic.

* * *

O doamnă cu forme... foarte mature se mișcă lenes pe-o alee din grădina publică. Un domn elegant și sever, după aparențe, o întâmpină.

— O! ce plăcere scumpă doamnă! Nu te-am văzut de un secol!

Apoi prefăcându-și buzele în lipitori îi săruta mâna lung și apăsat. La acest gest elocvent doamna răspunde cu o ușoară strângere de mână și zice surâzând:

— Ce sunt eu vinovată, dacă ai uitat că primesc joia între 5 și 9!

- N'am vrut să vă deranjez !
- Persoanele simpatice nu mă deranjează niciodată !
- Iți mulțumesc scumpă prietenă !

Doamna îl privește semnificativ :

- Așa de curând ?!
- Nu-i curând de loc !

Nădăjduesc că ai observat sentimentul de simpatie ce mă animă.

- Aparențele înșală !
- Iți voi dovedi că nu.
- Atunci te aștept joi !
- Imi dai voie să vii la 4 ?
- Da. Dar... să fii cuminte !
- O ! Desigur ! Soțul...

— A ! Victor e foarte ocupat ! Și nici odată nu stă acasă în zilele mele de primire.

* * *

O margina de sat într'o noapte cu lună. Un flăcău chipeș stă tolănit în „fânul de curând cosit“ și privește flămând la o căsuță din apropiere. Târziu, o umbră se desprinde din dosul casei și vine tiptil.

— Hai fa Ileană ! Chiteam că nu mai vii !

— N'am putut veni mai repede Ionică. Tătuța o adormit tare greu.

— Ia stai ici draga bădiței, să mai tănuim.

— Stau Ionică. Da să nu mă mai piști ca alaltăsara că mă învinețesc și mă întrebă mămuca.

Amândoi stau vreme îndelungată ținându-se de mână și privind-se în ochi. Flăcăul o sărută sgomotos. Fata se lipește de el. Apoi deodată țipă :

— Nu se poate Ionică !

Mă ucide tătuca !

2. Concluzii.

Din exemplele de mai sus se pot trage următoarele concluzii logice :

Flirtul este un joc social — nevinovat, după cum susțin partenerii, — sprijinit pe o simpatie incipientă, care se poate agrava până la orizontalitatea jucătorilor. El începe cu priviri langu-

roase, respirații adânci, strângeri de mâni, încleștări pătimașe, — la dans — sărutări foarte.. nevinovate în colțuri lănuite, ore fixe de întâlnire, și se poate ajunge.. acolo unde nu-i nevoie s'o spunem, dar unde, din toată inima, o doresc parteneri.

Dacă la flirt își dau concursul egal și reciproc ochii, nasul, buzele și mâna, înseamnă că flirtul se sprijină pe cele mai cunoscute simțuri. El este în același timp optic, olfactiv, tactil și gustativ, ca să zicem așa, atunci când intervin sărutările lungi și oarecum complicate. Această multiplicitate de simțuri îi dau o plăcută complicitate, care ar cere taină și izolare pentru parteneri, dacă toleranțele și elasticele conveniențe sociale n'ar permite exercitarea lui în văzul lumii, „en plein monde“ cum se zice în „high-life“. Ba, în elită, chiar se cere ca flirtul să fie făcut în văzul lumii, bineînțeles numai la început, când nu prezintă complicațiile cari survin imediat. E de observat că morala curentă privește flirtul sub diverse unghiuri: la pătura de sus e considerat ca sport sentimental inofensiv, făcut în fața lumii, iar la pătura de jos ca un lucru care trebuie reprimat de părinții fetei sau de soțul respectiv. Se pare că cei de jos sunt mai aproape de adevăr.

O condiție primordială: când flirtezi trebuie să rostești cele mai crase banalități. O discuție serioasă și inteligentă este ucigașul flirtului.

Credem de prisos să amintim că la flirt se cere imperios ca partenerii să fie de sex opus, dar apropiați. Dacă o facem este numai pentru a ajunge la două excepții, cari întăresc regula.

I. excepție. Flirtul se poate face chiar de la distanță, când sexul ar fi, de pildă, peste drum. O dovedește d-na Lucrezzia Karr în ultimul său roman (să sperăm!) „Sexul de peste drum“.

II. excepție. Este mai gravă. Partizanii „frumosului Adolf“ au renunțat la sexul slab, pentru a dovedi că doctrina lor nu suferă nici o slăbiciune. Hitlerismul, ca orice teorie revoluționară, a răsturnat valorile stabilite. Și dacă pentru încârligarea practică (cacofonia este adecuată) a doctrinei svastice, este nevoie de sexul unic, atunci e neîndoios că și flirtul se practică tot în... sens (sex) unic.

3. Definiții.

Pentru a fi cât mai documentați în acest succint studiu, am colectat câteva definiții de la diverși intelectuali.

La întrebarea noastră :

„*Ce este flirtul ?*“ ne-au răspuns următorii :

Un pictor : schița în creion a unui viitor nud cu proporții naturale.

Un politician : prealabila pertractare în vederea unei viitoare fuziuni.

Un profesor de economie politică : pregătirea unei lecțiuni politice pentru înmulțirea populației.

Un militar : patrula de recunoaștere care ne va raporta forța de rezistență a inamicului.

Un inginer : schița de plan înainte de coborârea pe teren.

Un cleric : apropierea șarpelui pentru pierderea lui Adam cu ajutorul Evei.

O domnișoară : fiorul inevitabilului și doritului necunoscut.

O doamnă : complectarea golurilor lăsate de soț în viața conjugală.

Un bărbat însurat : distracția nevinovată a nevestei.

Un poet : madrigal de zi în vederea unui apropiat pastel de noapte.

Un filosof : începutul dulce al unui sfârșit adeseori amar.

— — — — —
Din cele câteva definiții date de diferiți reprezentanți ai diverselor categorii sociale, rezultă același fond îmbrăcat în alte forme.

Iar definiția cea mai inocență este a bărbatului însurat, care pare că nu știe nimic din tainele, tendințele și realitățile flirtului. Se dovedește odată mai mult profundul adevăr ascuns în dictonul „ce știe satul, nu știe bărbatul.“

Vladimir Nîcoară

Radu Petre: Rolul învățătorului ca factor de îndrumare socială. (Scrisul românesc — Craiova).

Sunt puțini profesorii de pedagogie cari înțeleg să-și risipească credințele și gândurile dincolo de seriile de normalişti ce le trec prin fața catedrei. De obicei totul se petrece și rămâne între pereții clasei, iar viitorii învățători pleacă în viață numai cu ceea ce le-a pătruns în memorie și arareori, cu anumite însemnări într'un caet. Ei nu duc la catedră un catechism scris, un îndreptar în care să-și regăsească la nevoie învățămintele și idealismul din școală, și astfel adeseori rămân niște desorientați în avalanșa de fenomene ce-i înconjoară.

Mai amintim la aceasta și diferențierile de concepții și atitudini pedagogice și sociale ce există între profesorii de pedagogiei, și astfel înțelegem de ce învățătorii noștri nu prezintă acea *unitate de acțiune* atât de necesară dezvoltării noastre culturale.

Di. Radu Petre face excepție dela această obișnuință nefericită, și tipărește un catechism în care e reliefat *rolul învățătorului ca factor de îndrumare socială*.

D-sa se ridică împotriva concepției după care învățătorul trebuie să se închidă între pereții clasei limitându-și activitatea numai la ținerea cursurilor prevăzute de lege, cerîndu-i să participe la intensitatea vieții sociale din satul pentru care el este *învățător*. Viața satului nu trebuie să-i fie indiferentă și nu trebuie să se retragă din fața ei, ci, dimpotrivă, să fie un factor de îndrumare pentru această viață. Nu trebuie să se uite nici o clipe că învățăturile semănate în școală vor avea importanță numai întrucât se vor integra în viața satului, sporindu-i capacitatea de producție și mărindu-i posibilitățile și căile de pătrundere ale civilizației.

„Orcât de intensă ar fi munca din clasă, viața noastră este alta, fiindcă și familia și mai ales mediul distrug cele țesute de învățător în școală și atunci se pune problema de a salva această situație, de a face și educația acestei lumi în afară de

școală. Deasemenea Dl. Radu Petre nu este de părere ca învățătorul să se amestece în diferite acțiuni cu caracter economic: bănci populare, cooperative, obștii sătești, case de economie, etc.

„Activitatea pe teren economic îi răpește timp, energie, îl expune să se compromită, îl pune în conflict cu sătenii și mai mult că ea nu e deloc compatibilă cu misiunea învățătorului.“

Dar cum multe din aceste ocupații preocupă pe învățător adesea mai mult din cauza avantajelor materiale, dl. Radu Petre propune, ceea ce învățătorii au cerut de atâtea ori, *retribuțiuni onorabile*.

„Câtă vreme învățătorii nu vor fi plătiți onorabil, forța brută a existenței sau a dorinței de câștiguri mari sunt îndemnuri mai puternice către alte ocupațiuni decât cele școlare“ . . .

Asupra participării învățătorului la viața politică, dl. Radu Petre face anumite rezerve: învățătorii să fie opriți de a face pe propagandiștii și agenții electorali, fiindcă acest lucru îi degradează în fața mulțimii, și să nu poată candida înainte de 30 de ani.

O frumoasă activitate politică propune Dl. Radu Petre în felul următor: „ei vor trebui să țină în curent pe săteni cu problemele principale ce se agită în sfatul țării, cu privire la nevoile țăranului și ale poporului întreg, să expună sătenilor cu *sinceritate* rolul de cetățean, felul cum trebuie să se poarte cu organele statului și cu formele de organizare, să le arate în plină lumină doctrinele politice, ridicându-se în chipul acesta deasupra vârtejului de pasiuni și mizerii politice“. Acestea sunt, în câteva cuvinte, gândurile pe care Dl. Radu Petre le trimite învățătorilor din întreaga țară. Orice învățător are de învățat ceva din această carte.

Dacă îndemnul ei ar fi ascultate și urmate, desigur că activitatea învățătorilor ar primi un nimb deosebit, iar cultura poporului lumină mai multă . . .

V. Netea

Al. Dima : ASPECTE ȘI ATITUDINI IDEOLOGICE*)

Dacă autorul e sincer cînd ține să-și exprime dorința în chiar rîndurile introductive, că nu așteaptă „. . . volumului de față decît norocul unei critici serioase și obiective“, atunci rezervele ce le voi face mai jos — cred că nu sînt de natură să jignească pe d. Al. Dima. O observație justă și documentată, fie ea cît de dureroasă, e întotdeauna binevenită. Deoarece ea este de cele mai multe ori, expresia pură a unui gînd care te preocupă intens.

Lipsa unei axe centrale care să dea unitate organică diferitelor probleme discutate, este întîia obiecție ce-a stăruit în mintea mea îndată după terminarea lecturii volumului *Aspecte și atitudini ideologice*. Am zis : lipsa unei axe centrale. Intr'a-devăr mă întreb, ce legătură poate să existe între ortodoxismul *Gîndirii* sau tradiționalismul poeziei eminesciene și între concepția lui Pirandello sau Gide despre artă.

Evident, niciuna. Imi pare limpede explicația că d. Al. Dima a tipărit ultimele capitole, acele botezate cu numele generic de *Probleme Literare* — numai pentru a umple cîteva zeci de pagini. Căci o republicare a unor articole scrise cu ani înainte în Dumnezeu mai știe ce periodice, — articole cari acum și-au pierdut actualitatea, nu justifică apariția unui volum.

În partea întîia a cărții d. Dima izbutește să fie interesant. Dsa vrea cu orice preț să descopere o criză a culturii românești pe care o consideră un reflex al crizei culturii europene. Foarte bine. Însă pentru a desbata serios criza culturii europene, conturîndu-i fizionomia în linii precise, nu e suficient să citezi nume de gînditori celebrii, scutindu-te de sarcina dificilă a demonstrației. Metoda citatelor — firește, impresionează

* 1933. Datina. Turnu Severin.

o anumită categorie de cititori, dar în realitate e vidă de substanță. Firul problemei trebuie tăiat în patru de spiritul de pătrundere al cercetătorului iar înriurirea livrescă nu e îngăduit să strivească partea de contribuție originală. Ori d. Dima caută să-și argumenteze părerile prin citate scoase din cărți. Misticismul — una din pretinsele cauze ale decadenței culturii europene, — e disolvant, steril și destructiv pur și simplu fiindcă așa cred Henri Massis și C. Rădulescu Motru. Dacă ar fi să mă mențin pe acest șubred plan de discuție ași răspunde că Berdiaeff, dimpotrivă, are convingerea că numai printr'o revenire la mistica asceză medievală, fecundă în transfigurări interioare, și îmbogățită bine înțeles cu densele experiențe de viață ale veacurilor din urmă, poate Europa să-și salveze destinul spiritual. D. Dima s'a mărginit să ne arate o singură fațetă a problemei, aceea care-i convenea, — avînd iluzia, astfel, că a rostit ultimul cuvînt.

Despre o criză a culturii noastre continentale, e adevărat, s'a vorbit insistent. Conte Gobineau, dăduse strigătul de alarmă în a doua jumătate a secolului trecut, așteptînd reîmprospătarea energiei vitale a apusului de la arianul cu sîngele curat, cu ochii albaștri, înalt și dolicocefal. Urmară Otto Ammon, Vacher de Lapouge; Bernhardi rasiști fanatici —, iar mai recent antiraționalistul Oswald Spengler care în a sa monumentală operă, *Der Untergang des Abendlandes*, rostea profetic prăbușirea în neant a culturii europene. Astăzi Nicolae Berdiaeff — în *Un nouveau moyen-âge*, ajunge la concluzia deprimantă, brodată însă pe un fond de fermecătoare naivitate mistică deci irațională, că Europa actuală nu e decît împărăția Satanei și a puterilor negative. Banul a ucis spiritul, materia a distrus forța sufletească — iar Parlamentul și Bursa au înlocuit Biserica.

În sfîrșit d. prof. Rădulescu-Motru s'a exprimat clar în *Personalismul Energetic*: ceea ce pricinuieste criza culturii de acum este lupta dintre personalitatea anarhică — în agonie, și dintre personalitatea energetic — profesională, în formație.

Interesant, nici unul dintre acești gînditori n'au dovedit cu probe irefutabile că există — în realitate — o criză a cul-

turii europene. Fiindcă fiecare a privit prin unghiul său îngust de vedere.

Înainte de toate, o întrebare : ce e cultura ? Din sumedenia definițiilor date, culegem deocamdată următoarea, — cea mai lapidară și în același timp larg cuprinzătoare : totalitatea creațiilor spirituale a unei colectivități omenești. Acum : se observă vreun deficit de creații spirituale a acestei vaste colectivități umane — care se cheamă Europa, sau nu ? Nu. Mărturisesc, răspunsurile categorice nu mă încântă, însă am dat un asemenea răspuns, pentru a reduce discuția la o formă cât mai simplificată.

Și iată de ce criza culturii europene e o iluzie. Știe toată lumea — faptul nu suferă contrazicere — că progresul științelor tehnice a realizat, în ultima sută de ani, lucruri minunate. Pe de altă parte, disciplinele gândirii pozitive — după o exuberantă înflorire, au dat roade, impresionante, iar cugetătorii filozofici s'au svîrcolit în flacăra durerii metafizice, pentru a găsi noi împăcări cu lumea. Veacul din urmă are o structură mult mai complexă decât celelalte anterioare. Criza culturii sale e aparentă ; în afunzimi fierbe lava viitoarelor prefaceri. Ochiul intuitiv al celui care vrea să-i împletească firele, trebuie să despică coaja, ca să vadă miezul clocotind.

D. Al. Dima, neglijînd poate cea mai interesantă latură a problemei, și-a croit temelia cercetărilor în mil. Bine documentat într'un anumit sens, domnia sa se arată perforat de lacune în celelalte. Admit, d. Dima, putea să ajungă exact la aceleași concluzii la cari a ajuns, însă după o dezbateră mai savantă și în deosebi mai obiectivă a temelor discutate. Atunci respectam la d-nia sa procedeele științific și informația academică. În *Aspecte și atitudini ideologice*, problemele par prea simple, — adică prea superficial puse. Ceeace coboară simțitor nivelul intelectual al volumului.

În ce privește criza culturii românești, autorul îi fixează cauza în întârzierea procesului de autohtonizare a valorilor străine împrumutate — care trebuie să se facă în linia sănătoasă a tradiției. Tradiția românească e o realitate profundă a sufletului nostru. De acord. Însă, hotărît, nu fiindcă America exista înainte de-a fi descoperită, așa cum naiv vrea d. Al. Dima să

combătă pe d. Lovinescu, negatorul oricărei tradiții românești. Pentru a determina cât mai precis atitudinea autorului față de problema tradiției, transcriu un pasagiu semnificativ: „E adevărat, n'o cunoaștem încă științific, dar odată ce îi observăm efectele în constituirea specificului național și deci în reacțiunea spiritului nostru împotriva importului de forme apusene, înseamnă că există. Și o simțim cu toții ca pe o realitate ce străbate din straturi sufletești străvechi, ca un instinct ce se manifestă câteodată violent. Această intuiție e suficientă spre a clădi pe ea un tradiționalism român al cărui program de activitate să fie opera științifică de cunoașterea a tradiției, deocamdată presimțită numai. (pg. 35-36).

Lăsînd la o parte accentul cam patetic al frazelor citate, rețin doar faptul că dl. Al. Dima își mărturisește răspicat tradiționalismul, ceea ce nu-l stingherește însă în atacurile vehemente — și din capul locului neîntemeiate — îndreptate în contra tradiționalismului gîndirist, cîteva file mai tîrziu.

Al doilea studiu din cartea de care mă ocup, *Problema mișcării ortodoxiste*, am impresia, că-și are punctele de plecare în niște constatări radical greșite.

Intîiul punct — puroiat din rădăcini, — este lipsa totală de obiectivitate a dlui Dima. Să fie oare la mijloc, simpla ură a unui reprezentant al *Datinei* — față de sora ei mai mare, *Gîndirea*, sau altceva?

D. Dima combate tradiționalismul gîndirist, fiindcă el își are izvorul în ortodoxism, o „adîncă realitate populară“ cum bine i-a zis d. Nichifor Crainic. Ori ortodoxismul popular, după d-sa, e o puerilă ficțiune. De ce? Fiindcă nu și-a dovedit existența prin „reliefarea unei conștiințe ortodoxe culte“.

Argumentul e cît se poate de fals.

Sufletul nostru popular sintetizează în complexitatea lui ortodoxismul mistic al răsăritului cu limpezimea raționalistă a apusului neo-latin. Iar *Gîndirea* a vrut — și într'o considerabilă măsură a izbutit — să adîncească brazda acestui misticism răsăritean, vizibil în creațiile populare, din structura spiritualității noastre etnice. Că d. Dima e ostil față de misticism în genere, asta e o altă poveste. Cred însă că atitudinea ostilă față de misticism nu-l poate îndreptăți să conteste integral miș-

care a gândiristă. D. Dima trebuie să facă următoarea distincție. Misticismul, numai psihologic vorbind, e o stare de conștiință inferioară raționalismului sau criticismului. Ca posibilitate de plasmuire spirituală, fără îndoială însă, e mult mai fecund. Rațiunea și discernământul critic pun frână de fier elanurilor afective creatoare, pe câtă vreme misticismul însemnează porniri intense — venite din profunzimi insondabile, cari își caută expresia în artă. În definitiv, din punct de vedere al culturii pure, căci noi nu facem aici cercetări psihologice, pe mine nu mă interesează ce sursă de inspirație are o creație. Mă interesează doar dacă ea e în stare să mă înalțe în sferile de azur ale contemplativității estetice, sau nu.

Așa încît, stufoasa mișcare a *Gîndirii* n'o voi judeca-o în funcție de premisele ei inițiale, ci dimpotrivă, în funcție de roadele pe cari le-a dat. Și alături de d. Dima îmi pun întrebarea: oare ideologia unui curent literar din a cărui frămîntare au ieșit la suprafață talente robuste și autentice ca Lucian Blaga, Nichifor Crainic, V. Voiculescu, Ion Pillat și Radu Gyr, — poate fi doborîtă la pămînt, ca un palat de carton, cu o brutală lovitură de măciucă? Această ideologie cu rădăcinile adîncite pînă în inima solului românesc, poate fi smulsă din el ca un fragil fir de iarbă și risipită în bătaia vîntului dușman ca un pumn de nisip?

Gîndirea, nu zic, și-o fi avînd exagerările ei ortodoxiste — însă nu e mai puțin adevărat că ea a lăsat o diră afund tăiată în ogorul literaturii noastre moderne. Diră pe care numai timpul îndelungat, va fi în stare s'o șteargă, și nici de cum vehemente atacuri pătimașe.

Uitasem să spun, că după d. Dima, una din cele mai însemnate cauze a crizei culturii europene — și ca reflex în același timp și a celei romînești, e lipsa unor valori directoare. Purificînd în primul rînd terenul, d-sa caută în partea doua a lucrării să ne sugereze cîteva puncte de orientare. Intîietatea o au: Mihai Eminescu, Vasile Pîrvan și C. Rădulescu-Motru. Ideea în sine e frumoasă — ba chiar încîntătoare — însă nu-i văd necesitatea, nici rațiunea. A impune creatorilor de cultură anumite tipare rigide, este egal cu a deveni dogmatic. Înțeleg intenția curată a d-lui Dima: aceea de-a veni în sprijinul tradiției. Dar, pentru Dumnezeu, spiritul de tradiție nu se

toarnă cu pilnia în sufletul poetului sau al cîntărețului. El trebuie să fie topit organic în inima și creșterea creatorului. Altfel, „valorile directoare“ — oricît ar fi ele de terorizante — nu ajută la nimic, sau în cel mai bun caz încurajează comerțul operelor făurite după rețete. Să nu se înțeleagă greșit. Tradiția nu este numai decît împietrire în forme vechi. Atunci ar însemna că ea exclude evoluția — ceea ce e o crasă absurditate. Pare-mi-se d. Dima a ținut prea puțin seamă de acest adevăr, și probabil, tocmai de aceea studiile d-nei sale păcătuiesc prin îngustime de orizont și didacticism în bună parte.

Eseul, *Tradiționalismul lui Mihai Eminescu*, înția dintre „valorile directoare“ ale culturii noastre, are un fond de discuție steril. E deadreptul copilăros să cauți justificarea tradiționalismului eminescian în *memoria* poetului. Disocierea se impune: memoria e înainte de toate facultate psihică — iar tradiționalismul e atitudine intelectuală. Care vasăzică cine n'are memorie nu poate fi tradiționalist? Apoi pentru marele stihui-tor al „Luceafărului“, sunt convins, tradiția nu era o dogmă cum înclină să creadă d. Dima, ci un sentiment intens, aproape biologic.

Articolele despre personalismul energetic al d-lui Rădulescu-Motru și cel despre Vasile Pirvan — sînt scrise într'un ton de superlativă admirație. Dar lectura lor e foarte folositoare pentru modesta condiție intelectuală a simpaticului cititor român.

Volumul, *Aspecte și atitudini ideologice*, are, prin urmare, numeroase insuficiențe de metodă și de documentare. Ei bine, cu toate acestea, d. Dima a scris o carte interesantă prin problemele aduse în discuție. Ar fi o pretenție exagerată, dacă d-nea sa ar avea iluzia că a rezolvat definitiv vreo chestiune din cele analizate cam sumar.

D. Dima are remarcabile calități. Una dintre cele de căpetenie este claritatea expresiei. Imi place să bănuiesc că tină-rul profesor dela Sibiu — gîndește ușor și limpede — așa ca un oltean veritabil.

Cu mai multă obiectivitate și mai amplă informație științifică — ar putea ajunge, deci, destul de departe.

Traian Popa : Monografia oraşului Tg.-Mureş

Această lucrare apărută în anul 1932, este unica ~~lucrare~~ ce tratează sub un unghi ştiinţific şi în mod complet trecutul oraşului Tg.-Mureş, încadrat în acel al judeţului, din punct de vedere politic, cultural şi economic.

În partea introductivă, autorul dă o schiţă monografică, un breviar, asupra întemeerii şi dezvoltării oraşului. Această parte rezumă, oarecum, dezvoltarea pe care o vada autorul fiecărui aspect în lucrare.

Partea a doua intitulată „Istoria politică“, formează principala preocupare a autorului.

Începând cu cele dintâi urme de aşezări omeneşti, instrumentele şi obiectele casnice desgropate — în special vase — datând de pe la anii 2000-1400 a. Chr., găsim destule indicii de civilizaţie în cursul preistoriei acestui oraş.

Din epoca scytică s'au păstrat o serie întreagă de urme, cari denotă o puternică civilizaţie pe aceste locuri. Din epoca romană nu s'au descoperit pînă în prezent nici o urmă în oraş. În schimb, urmele castrului roman din comuna Cristeşti (6 km. distanţă de Tg.-Mureş, pe malul Mureşului) presupun o puternică colonie romană, cu vaste ramificaţii economice.

De locuitorii români din acest oraş se face pomenire abia în secolul al XIII-lea.

Un capitol special tratează problema atît de debătută a originii Secuilor Dl. Popa prezintă opiniile obiective ale istoricilor maghiari în această privinţă. Insistă în deosebi asupra opiniei istoricului Dr. Ion Karácsonyi. Acest istoric susţine, că Secuii au fost colonizaţi de regii Ungurilor : Ştefan cel Sfânt şi Ladislau cel Sfânt, pentru a apăra graniţele regatului contra năvălitorilor dinspre Carpaţi. Pentru acest serviciu, Secuii s'au bucurat de privilegii importante din partea acestor regi.

Numele orașului îl descoperim în listele de zeciuală ale pa-pii din anii 1332—1335, în legătură cu preoții cari trimiteau Romei aceste liste. Astfel întâlnim pe preotul *Blasius de Vásárhely* și pe *Romanus de Novo foro Syculorum*. De unde deducem numirea de *Novum forum Syculorum*, pe care a avut-o acest târg.

Un merit deosebit de important al monografiei este descrierea relațiilor dintre locuitorii orașului Tg.-Mureș cu Românii din Principate și cu domnii lor. Amintim pe *Petru Rareș* și rolul său în viața politică a Ardealului. Epoca lui *Mihai Viteazul*, deosemena este înfățișată în lumina celor mai noi documente, parte descoperite în arhiva orașului. Apoi, revoluțiile lui *Horia* și *Abram Iancu*. Nu putem trece ușor peste datele scoase la iveală de Dl. prof. Tr. Popa cu privire la lucrările premergătoare revoluției din 1848, desfășurate, în bună parte, în orașul nostru. De aici pornesc scînteile ce vor incendia sufletele tuturor Romînilor din Ardeal pentru desrobirea socială și libertatea națională. Aici, vedem la muncă pe în flăcărații pionieri ai ideilor noi. Este adînc sguduitor capitolul în care autorul evocă martiriul atîtor eroi din falanga revoluției, masacrați pe aceste locuri pentru dreptate și libertate. Firul descrierii continuă pînă la 1918.

Partea III-a: *Istoria Culturală*. Capitolul prim ne înfățișează un scurt tablou al vieții religioase a Romînilor pînă la actul unirii cu Roma. La început, încercarea de desbinare a Romînilor pe cale religioasă de către cancelaria Vienei, a avut un ecou cu totul slab în sufletul poporului românesc, care rămînea credincios preoților săi. Numai după ce li-s'a interzis preoților romîni să mai fie hirotoniți peste munți și cînd vedeau în preoții noi pe agenții unei credințe streine legii strămoșești, Romîni din Ardeal s'au opus emisarilor Vienei cari cutreerău ținuturile Ardealului.

După anul 1702, data așezării iezuiților în Tg.-Mureș, începe acțiunea de convertire care în cîteva decenii va reuși să rupă definitiv o bună parte din credincioșii bisericii strămoșești.

Despre o ruptură religioasă pronunțată, radicală, putem vorbi numai din anul 1760, cînd apare în județ *Popa Tunsu*, adecă Molnár din Sadul Sibiului. Reacțiunea vehementă în contra catolicismului provocată de dînsul, izbutește în cel mai înalt grad, cîștigînd în bună parte, pe cei trecuți la unire pentru ortonodoxie. Se înțelege, că fanatismul național religios al zelosului Popa Tunsu a

fost strivit de puterea guvernului și de organizația superioară pe care și-a dat-o biserica unită, în special pe tărîmul învățămîntului.

Biserica gr. catolică din ținuturile așa numite secuești, încearcă o grea lovitură din partea guvernelor ungurești, odată cu înființarea episcopiei gr. catolice maghiare de Hajdudorog în anul 1912, pentru județele Ciuc, Odorheiu, Mureș și Treiscaune. Zădarnice au fost protestele înflăcăratului român Elie Câmpeanu, dat în judecată pentru răzvrătire. Situația gravă din Secuime, inspiră rîndurile de adîncă suferință ale canonicului Mitropoliei din Biaj, Ioan Micu Moldoveanu, către protopopul E. Câmpeanu: „Se vede că și bulele papale ca și legile ungurești tind la nimicirea neamului românesc“. Acest episod tragic din viața neamului nostru în trecutul apropiat, încoronează suferințele de fiecare zi pe cari le-am suportat din partea unui neam totdeauna ostil nouă. S'a potrivit mai bine ca atunci faimoasa lozincă: „divide et impera?“ Justiția supremă, imanentă, și-a dat verdictul.

Cu egală competență cercetează dl. Tr. Popa trecutul învățămîntului primar. Școala romînească sistematic organizată datează abia din anul 1750. De atunci, documentele menționează școlile romînești din : Oaia, Erneii Mari și Tg.-Mureș. În Tg.-Mureș au funcționat 2 școli primare, una unită, înființată în anul 1750 și alta neunită (ortodoxă) deschisă prin anul 1794. În conscrierea preoților și a învățătorilor din Scaunul (județul) Mureșului, făcută în anul 1788, reese că în județ funcționau peste 30 școale romînești. Datele cu privire la aceste școale abundă în acest capitol. Ca o epocă de aur a școalei naționale poate fi socotită perioada dintre 1782-1794, cînd a fost director al școlilor romînești din Ardeal *Gh. Șincai*.

Cu aceeași rîvnă muncește *Moise Fulea*, directorul școlilor ortodoxe din Ardeal. La stăruința lui iau naștere școlile romîne din comunele : Band, Acățari, Sângeorge de Pădure, etc. Din raportul prezentat prefecturei jud. Mureș la 27 Nov. 1827, vedem apelul ce-l făcea *Moise Fulea* pentru cercetarea mai regulată a școalei de către copiii romîni.

Un capitol este închinat celor doi străluciți fii ai județului nostru: *Gh. Șincai* și *Petru Maior*, corifeii îndrumării noastre naționale.

Partea ultimă a Monografiei aduce date importante cu privire la dezvoltarea economică a orașului.

Peste tot, Dl. Popa își întemeiază afirmațiile pe documente de valoare, scoase la lumină de d-sa, utilizând pentru obiectivarea chestiunilor mai importante și părerile unor istorici cu reputație.

Nu putem precupeți cuvintele noastre de deosebită apreciere pentru această operă de capitală importanță în cunoașterea trecutului ținuturilor pe cari le locuim.

Academia Română a distins, în anul 1933, *Monografia orașului Tg.-Mureș* a d-lui Traian Popa cu „Premiul Gh. Asache“.

D. Lazar

Nicolae D. Marin: „El“ și „Ea“ (doi învățători).

Pe autorul acestei cărți l-am întâlnit des în coloanele ziarului „Curentul“ (*Pagina învățătorului*) și odată sau de două ori prin „Ideia“.

Scria curățel, da precizie și cursivitate gândurilor în mod plăcut. Mărturisesc, mi-a fost simpatic. Uite un învățător harnic, mi-am zis, care-i întrece pe mulți. Nu știu ce să cred, l-a ispitit *gloria* („gloria, gloria, parșivă muiere“...), nu și-a mai putut stăpîni forțele spirituale, sau a simțit că este rentabil — materialicește — să scoată o carte? Vorba e, scos-o! Și mare greșală a făcut. „El“ și „Ea“ e o carte execrabilă. Il credem că e un pasionat al cuvîntului scris, dar asta nu-i justifică imprudența — care l-a redus la o mediocră valoare. Căci nimic nu atenuează aprecierea ce și-o poate forma un învățător despre altul — mai ales cînd aceasta își permite să dea rețete colegilor.

Bunul simț ne-ar dicta să desvelim goliciunea „operei“ dlui N. D. M. S'o spunem limpede, ce e cartea învățătorului din Budeștii (Budenii) Clujului? E un album de monstruoșități gramaticale; o cascadă de pleonasmе, incongruențe de fraze, peltea de stil scorajat. Străbați paginile acestei cărți, cum ai străbate bălăriile unui maidan, expus în tot momentul (la fiecare pagină) să-ți scoată ochii *stîlcirile* scumpei noastre limbi. („*Mult e dulce și fru-*

Reviste

Pagini literare (Septemvrie) D. Romulus Demetrescu, adorabilul nostru enciclopedist, semnează articolul de fond: *Predoslovie în care se arată farmecul metafizic al timpului*, fragment dintr'un viitor volum de eseuri intitulat: *Scrisori despre filosofia timpului*. Găunos, ca o nucă mîncată de viermi și redactat într'un stil de-un insipid bombasticism, — noul articol al pseudo-conferențiarului universitar anonim dela Cluj, îmi întărește părările juste, deci proaste, ce le-am avut despre scrisul d-nei sale.

Ascultați o propozițiune culeasă absolut la întîmplare: „Timpul cu sburdălnicia lui curge într'o nestatornică fugă, veșnic actuală, dar mereu perimată, de moartea fiecărei clipe.“ Carevasăzică: „timp sburdalnic“, „fugă ce curge“ — și auzi dta obrăznicie, după ce curge, mai e și „nestatornică“. Bravo dle Demetrescu, asta e limbă romînească, zic și eu, nu șagă.

Ei bine, domnii mei asemenea criminale pleonasme abundă în așa zisele eseuri ale ratatului nostru filosof de meserie și cronicar literar de ocazie. (A se cerceta colecția *Abecedarului*; vă recomand în deosebi lectura amuzantă a celebru de timpitei recenzii despre romanul „Golia“).

Dar dela un timp, pentru a-mi putea continua cititul, am neglijat ferocitățile stilistice, trudindu-mă să găsesc măcar un simbur de gîndire personală. Și durere, n'am înflinit

decît caracterizări mediocre și citate scoase din cărți streine, prin cari d. Demetrescu vrea să-și afișeze falsa d-nei sale erudiție științifică, epa-tînd astfel pe bieții cititori naivi.

Această *Predoslovie*, cu neprețuit farmec umoristic, în întregimea ei e un haotic amestec de literatură și filozofie compilată, de sentimentalitate ieftină și diletantism. Atît și nimic mai mult.

D. V. Beneș iscălește cîteva file, onest scrise: *Despre arta egipteană*.

O schiță destul de bună are d. Pavel Dan. Dealtfel acest tînăr prozator ardelean, — subliniez ardelean, — pare a fi înzestrat cu reale calități epice. Și cred că nu mă înșel cînd spun că talentul, încă neșlefuit, al dlui Pavel Dan va izbuti să dea cîndva bucăți de proză viguroasă.

D. Grigore Popa, discipolul fidel întru pleonasme și diletantism al dlui eseist, filosof, enciclopedist și cronicar literar Romulus Demetrescu, încearcă să aducă contribuții originale — cari „se deosebesc radical“ de cele de pînă acuma, — la definița intelectualului, într'un studiu ale cărui pagini sînt presărate cu giuvaere stilistice ca aceste: „geometrie aparentă exterioară“, „biciul demonului spiritual“, „inși existențiali“ etc., etc. După ce în partea înțîia se dovedește rigid în gîndire și didactic pînă la constipație, tînărul Grigore Popa, ca orice fost elev devotat, în partea doua, oficiază

maestrului tămițerile cuvenite, reproducându-i din operă pasagii „biblice“ și „cîntece despre metafizică“.

Ca încheiere D-le Popa, țin să-ți spun doar, că sculptorul român dela Paris nu se cheamă *Brînduși* — așa cum ai scris dta din condamnabilă ignoranță, ci *Brîncuși*.

Sau te pomenești că zețarul e de vină. Nu?

Cîteva reflexii turburătoare asupra ireversibilității timpului semnează d. Bucur Țincu, care cu fiecare eseu nou își precizează mai limpede felul de-a privi problemele. Bucur Țincu scrie clar, pătoliț și bine documentat. Paginile lui se citesc cu curiozitate fiindcă au miez.

I. I. Russu rezumează cartea profesorului B. Giuliano: *Cultură fascistă*.

La *Cronici* Silviu Bardeș, recenzează fad poezia înflorită din sentimente și gânduri suave a d-lui Gherghinescu-Vania.

La *Insemnări* d. Teodor Mureșanu își bate joc de memoria marelui Eminescu „răsucindu-i“ prin mină de maestru un monument sau caracterizîndu-i poezia în cuvinte de-un feroce agramatism: „răscolitoare pustietăți, pe-un ton secund neegalat“, „romantică dorință de tonalitate poetică“ ș. a. m. d.

Poezia în numărul acesta al *Paginilor literare* e reprezentată prin d. Grigore Popa, d-șoara Ivonne Rossignon — care are două poeme cu fine nuanțe de lirism, și d. Radu Brateș al cărui *Cîntec de 'nceput* vădește dram de talent.

D. Teodor Mureșanu traduce mulțumitor o baladă din I. Arany.

Septimiu Bucur

Lanuri (Iulie-August). Niciodată n'am precupețit cuvîntul nostru bun pentru această simpatică revistă. Dacă de astădată facem excepție, se datorește absolut unei conștiințe literare și mai ales atitudinii grave pe care vrea s'o ia prin articolul „Pastișe interioare și exterioare“ dl. Ladmiss Andreescu. Pornind dela observația banală că „omul cînd se naște *inspiră*; cînd moare *expiră*, ajunge la analiza spațiului de viață dintre aceste două puncte. Desprinde din sbuciumul ultimei generații, tendința (acesteia) spre un exces de de viață interioară (*plusinteriorism*), găsindu-l pe cît de periculos în consecințe, pe atît de „artificial“. (Dacă e *artificial*, nu mai poate fi periculos în consecințe). D-sa — de sigur —, dintr'un scepticism patologic — ajunge prin permise absolut greșite, la concluzia că acest „plusinteriorism“ relevant în scrisul celor cîțiva esseiști, la noi ar fi lipsit de originalitate.

„Acum însă, cînd *O. Spengler, H Bergson* sau numai *M. Barrés*, au zămislit adevăruri noi, cari înfloresc tocmai prin multilateralitatea surseilor, este pueril să vină cineva cu născociri ad-hoc și cu cuvinte așezate simetric și vag ordonat, ca să pretindă că a pătruns semnele clipeilor trăite cînd, în realitate, copiind de multeori suficient de prost, nu face altceva decît să dea formă — de sigur vagă — tocmai acestui „plusinteriorism“ de care ne ocupăm“. (Ei bine d-le Andreescu, dacă *O. Spengler, H. Bergson* și *M. Barrés* au trăit *fenomenul metafizic* concretizîndu-l, alții n'au dreptul să-l trăiască pe o altă porțiune și cu *alte* particularități?)

Negativismul d-sale devine combativ vrînd să desvăluie goliciunea suavității cu care *plusinterioriștii* — „un fel de gînditor cu trac — sosesc în cercul cel mare al literaturii ca renovatori, deși nu fac altceva decît să înflorească, ades cuceritor de frumos, ideile unor înaintași mai mult sau mai puțin obscuri“.

Dragă d-le Ladmiss de ce ești naiv? Cum o să-i aplici blazonul pastîșei lui *Emil Cioran*, această forță vulcanică în care ard umilințele unei trecute culturi romînești? Dar *Mircea Eliade*, *C. Noica*, *Petre Manoliu*, *Petre Comarnescu*, să nu mai numesc alții?

Aceștia nu sunt *plusinterioriști*? După d-ta, de sigur că nu. Dacă ar fi așa, ne-ar cuprinde o tristețe intelectuală. Inșă, sfîrșitul articolului d-tale face impresia că tot ce ai scris nu este decît o *poemă*, deci . . . puțin de tot . . . grav. Adică: „despre ei (*plusinterioriști*) nu putem vorbi decît privind în sus. Căci sunt prea puri, prea irizați în pulberea de aur de dincolo de viață“.

Mai multă logică și conștiință asupra scrisului d-le Andreescu. Îți preferăm *poezia*, eseului.

În restul numărului, remarcăm: frumusețea viziunii nocturne din „*Poem feeric*“ al d-lui *Mihail Axente*. Un diamant e poezia „*Peisaj rural*“ a d-lui *Șt. V. Balaci*. Versuri bune mai sîmnează dd.: *G. Popa*, *Mircea Streinul*, și *Ion Foșșeneanu*. Al. Șara și *Niculae Rusu* în alte numere au iscălit poezii mai bune. Un nume nou — cel puțin pentru noi — e dl. *V. Copiliu - Chiatră*. - O să-i urmărim scrisul. Proza este reprezentată prin d. *G. D. Rîncă* („*Noul procuror*“). Fragmentul d-sale are frumoase calități de stil și acțiune. Inșă, nu-i

iertăm greșeli ca acestea de gramatică: „*ma uitat*, sau: „*femeile nu poate să-i pricinuiască vreun rău*“. La cronici dl. *Ladmis Andreescu* se ocupă de cartea lui *André Maurois* *Instinct du bonheur*, pe care o analizează profund, după ce face o schițare foarte utilă asupra lui *A. M.* Ar fi ideal ca toți recenzenții și cronicarii literari, cari se ocupă de cărți streine, înainte de a ne prezenta cartea, să prezinte pe autor, așa cum fericit inspirat, a făcut-o dl. *Ladmis Andreescu*. Ar fi un mare serviciu pentru lectorul romîn.

Ceeace nu ne place la „*Lanuri*“ și la alte reviste literare, e felul cum se *achită* la recenzarea revistelor. Aproape toate recenziile asupra revistelor încep cu: *aduce* și sfîrșesc cu: *Cronica bogată*.

Prieteni dela *Mediaș* și de ori unde, suntem tineri și mulți. N'ar trebui să ne supere seriozitatea și adevărul ori de unde ar veni!

Nicolae Albu

Blajul (an I, no. 9 Sept.) Orașul Blaj, puternic centru catolic și albumul unor amintiri colecționate din istorie, nici nu putea să dea o altă revistă, precum de fapt a și dat: o revistă catolică mai întii — științifică și documentară în al doile rînd.

Un prim accent se pune pe morala pură, pentruca să se armonizeze apoi cu literatura, istoria, pedagogia sau cu o altă disciplină.

Numărul pe septembrie al *Blajului* il deschide portretul moral al lui *Contarro Ferrini*, sfințitul în redingotă al veacului trecut, scris de dl. *Dumitru Neda*. Dl. *Radu Brateș* semnează două poezii. Despre „*Influența internă în cronică* lui *Ion Niculce*“ semnează dl. *Tuliu Racoviță* iar corespondența dintre *Petru Maior* și

episcopul Bob este prezentată de dl. Dr. Lupu.

La cronică menționăm pe dnii: N. Comșa (Literatura și necredința) V. Stoica (cronica revistelor) și I. Covrig-Nonea, unul dintre tinerii ese-iști ardeleni care, cu toată înțelegerea necesară, analizează două din cărțile de filozofie românească ale anului: *Cenzura transcendentă* a d-lui Lucian Blaga și *Existența tragică* a d-lui D. D. Roșca.

Nicolae S. Ursu

Observatorul social — economic. Revistă trimestrială de studii și anchete social — economice — Cluj. — Anul IV, No. 1, 2. Ian.-Iunie.

În domeniul economic, publicațiile noastre cotidiene sau periodice, de obicei eșuează. Ceeace profund relevant în reviste, este lipsa serioasă de cercetări. Căci nu poți documenta ceva, explica, remedia, până ce nu cercetezi, stabilești cauze inițiale pentru a putea stiliza formule salvatoare.

Observatorul social-economic, e o revistă care se abate dela această afirmație prin seriozitatea materialului coordonat în pagini semnate de cei mai distinși profesori ai Academiei Comerciale din Cluj.

În acest număr remarcăm articole scrise de dl. prof. Gh. Moroianu Rectorul Academiei și de profesorii: Victor Jinga, Gociman, Gârbacea și Doboși.

Restul materialului complectat cu o cronică bogată, selecționată, din toate domeniile.

Comunicări, enunțări de fapte im portante, economice, polemici în jurul problemelor sociale, recenzii despre cărți streine, toate aceste con-

stituesc o activitate largă în jurul acestei reviste.

Remarcăm recenzia cărții d-lui prof. Gh. Dragoș: „Cooperatiia în Ardeal“, obiectivă, succintă, desprinzându-se din ea esențialul lucrării.

Munca neobosită a d-lui prof. Gh. Moroianu, directorul-editor al publicației, ne îndreptățește să credem în seriozitatea și prestanța de viitor a revistei.

Gheorghe Stoica

Era Nouă e revista Asoc. inv. din județul Trei-Scaune. Ne-am oprit atît de rar asupra acestei publicații. Poate a fost o indelicatete, poate că nu. Numerele pe care le-am primit la redacție din această revistă, oricîtă înțelegere și indulgență am fi avut, părerea noastră despre ele nu putea să bucură pe nimeni. Însă numărul de pe Iunie-August - crt. se prezintă în condițiuni foarte puțin reproșabile. Putem spune că efortul d-lui I. I. Stoinac — pe care-l socotim sufletul acestei reviste — constituie o notă de superioară realizare a unei bune publicații învățătorești.

Articolul „Curente noi în pedagogia contemporană“ al d-lui Valeriu Dobros satisface un scop utilitar, bine precizat printr'o expunere sintetică ce dovedește că d-sa desprinde *actualitatea* în mod inteligent și știe contura orizonturi pentru orientări viitoare.

Vrem să distingem nizuințele unui om de a fi mereu util. Acesta e dl. I. I. Stoinac. Iată un învățător care - și dă seama că nu e suficient, să fii „apostol“ numai cu teoreticismul pedagogic, ci și cu pătrunderea largă în hotarele literaturii. Scopul unei reviste învățătorești e, să-i dai învățătorului mai mult decît știe, ba chiar mai mult decît poate asimila.

Dl. Stoinac se ridică din cadrele preocupărilor mediocre ale revistelor profesionale. În numărul de față — ca o pioasă comemoare — se ocupă de opera și viața primului nostru poet modern, Alexandru Macedonski, autorul neîntrecutelor „Rondeluri” și al acelor vestite „nopti” (*Noaptea de Noembrie, Noaptea de Decembrie și Noaptea de Mai*). Pentru felul cum a știut să analizeze simbolismul poeziei macendonskiene — ca un reflex al verlainismului, la noi — semnalăm o conștiință literară, care prezintă o adevărată înțelegere a versurilor și prozei lui Al. Macedonski. Dl. I. I. Stoinac merită pentru acest studiu — mai mult decât un cuvânt bun.

Printre alte bucăți frumoase ce trebuie să le remarcăm sunt și *poemele în proză* ale d-lui Pavel Al. Macedonski. *Versurile* d-lui Stoeneac și I. S. Genero sunt slabe, mai ales ale celui din urmă.

Cronica revistei e susținută tot de d. I. I. S. căruia îi scapă o cacofonie: „ne era *frică că*” . . . (pg. 38). Recenzii : cărți și reviste îngrijit scrise, completează acest număr.

Tara Birsei Nr. 5. (Sept., Oct. 1934) Brașov. Cuprinsul acestei prețioase reviste îl deschide dl. prof. Sextil Pușcariu cu un interesant articol despre „Numele satelor noastre”, în care printre alte puneri la punct foarte bine venite, dl. Pușcariu se ridică împotriva concepției absurde a oficialității de a schimba numele mai multor localități interpretând greșit anumite temeuri istorice și înțelesuri filologice. D-sa crede că trebuie schimbate numai acele numiri, cari într’adevăr restituie limbii și istoriei române bogății pierdute, iar când se intenționează asemenea schimbări,

să fie consultată Academia, Muzeul L. române, etc. În restul numărului întâlnim două frumoase traduceri din Rilke, versuri bune iscălite de D. Olariu și V. Netea. Cităm din ultimul o strofă din poezia „Pămîntului” :

*Din fierul tău mi-am făcut elanul
Cu care n’frîng nolanul de ispite ;
Și cresc în gând, cum crește uraganul,
Din forțele-ți în mine despletite.*

Revista cuprinde numeroase studii istorice și o bogată cronică. Frumoasă, interesantă, cu mult miez și mult adevăr. Dl. Banciu o conduce magistral.

Nic. Albu

Note

PĂCAT de atîta muncă de superioară calitate acolo unde se simte condeii inspirat al d-lui prof. Iorga! (e vorba de „Istoria literaturii”).

Fiindcă vasta lucrare a d-lui prof. Iorga are unele erori ridicole. Cităm de ex. : d. Cezar Petrescu este expropriat de „Omul care și-a găsit umbra”, volumul atribuindu-i-se d-lui Camil Petrescu (pe care, probabil, cineva vrea să-l supere) ; apariția revistei „Datina” este fixată în 1923, cînd de fapt, ea apăruse în 1920 ; se menționează apoi, la aceeași revistă pentru poezie, d. Emil Giurgiuca, apărut în paginile „Datinei” abia în 1924 și se neglijează poetul Gherghinescu-Vania, unul din fondatorii „Datinei”. Dealtminteri, primul a publicat acolo 12 poezii iar cel de al doilea 35. Le-am numărât. (Vezi „tabla de materii” a celor zece ani, apărută odată cu ultimul număr).

Domnule Profesor, tineți-vă din scurt „băfești”, să nu vă mai faceți astfel de nepiaceri, stropind admirabilele Dv. pagini cu întunericul, sau veninul lor . . .

† Gheorghe Bogdan-Duică

A căzut ca un plugar trăznit de fulgerul unui destin necunoscut, la capătul brasdei, într'un ogor larg. A murit muncind. Nici ceasul morții nu i-a fost ceas de odihnă. 50 de ani a muncit fără preget pe ogorul istoriei noastre literare adunând date, stabilind adevăruri, lămurind epoci, precizând contribuția diferiților scriitori în desfășurarea acțiunilor culturale, literare, politice. A fost cel mai harnic și mai erudit istoric literar. În 1925 a luat premiul național pentru critică literară.

Scrisul lui Bogdan-Duică nu avea sclipiri, dar avea o logică de oțel, un laconism impresionant, un talent rar de a clarifica situațiile și fenomenele. Nu scria frumos — forma îl interesa puțin — dar scria adânc, temeinic, documentat. Cunoaștea trecutul cu o precizie uimitoare. Il cunoaștea larg, departe, comparat. Monografiile lui asupra lui Simeon Bărnuțiu, Gheorghe Lazăr și Ion Barac cuprind o bogăție de date, de puneri la punct, de înfățișeri noi nemai întâlnite în nici-o altă monografie literară. Cine se putea opune lui Bogdan-Duică în acest domeniu?

Când era mândru scria aspru, dur, usturător, îngrozia printr-o propozițiune, distrugea printr'un adjectiv. O polemică cu Bogdan-Duică era penibilă. Nu cruța și nu voia să cruțe pe nimeni. Ataca nemilos. Critica sa nu încerca pătrunderea estetică a operii, nu căuta subtilități ermetice. Concepea literatura istoric și etic.

Se știe ce atitudine stranie a avut Bogdan-Duică față de două din cele mai mari talente ale vremii: Tudor Arghezi și Lucian Blaga. Le-a negat cu o habotnicie neînțeleasă, n'a vrut să le recunoască valoarea.

Pașiunile lui se îndreptau către Eminescu, Alecsandri, fiindcă în opera și vieța lor găsea mult material ce trebuia clarificat, limpezit, stabilit. Deși n'a scris o monografie asupra lui Eminescu — doar una foarte sumară despre Alecsandri — totuș nimeni n'a adus o contribuție mai bogată și mai largă la cunoașterea vieții și interpretării operii lor, decum a făcut-o Bogdan-Duică. Amintesc numai acele migăloase cercetări și analize din jurul «Luceafărului.»

O trăsătură esențială a caracterului lui Bogdan-Duică era tinerețea. Alerga pretutindeni ca un tânăr și vorbea avântat ca un tânăr. Nu înțeleg prin aceasta oratoria lui Bogdan-Duică, ci fondul cuvântărilor lui. Nu voi uita niciodată filipica rostită la Brașov, anul trecut, cu prilejul adunării generale a Astrei. În fața unui comitet format în mare parte din oameni bătrâni, el, Bogdan Duică, un bătrân de 67 de ani, cerea o largă primenire, o radicală transformare a secțiilor literare ale Astrei, care, după propria sa expresie, sunt «gunoi». El ar fi vrut viață acolo, frământare, creație, muncă. O cerea aceasta cu glas de foc, cu amărăciuni multe, cu plesne usturătoare. Niciodată un tânăr din cadrele Astrei n'ar fi putut cere acest reviriment mai ager și mai încrunțat decât Bogdan-Duică...

Bogdan-Duică s'a stins, «gunoiul» dela secțiile literare ale Astrei a rămas. Cine îl va mai mătura?

S'a ocupat și de pedagogie. A tradus mult și este unul din premergătorii școlii active din România. Într'un frumos articol publicat de Dl. Const. Iencica e fixat cu competență rolul pedagogic al lui Bogdan-Duică. A fost o personalitate covârșitoare în literatură, în învățământ, în ziaristică, în politica națională. Moartea lui lasă un gol extraordinar, pe care nu știu cine îl va acoperi.

Vasile Netea

Congresul general dela Iași

Învățătorimea adunată la Iași în Congres General, a avut de desbătut următorul program: 1) Școalele superioare țărănești, 2) Institutele universitare pentru pregătirea învățătorilor, 3) Întreținerea materială a școalei, 4) Salarizarea învățătorilor, 5) Modificarea unor art. din statutele Asoc. ș. a.

Înainte de deschiderea congresului s'a oficiat un Te-Deum la Mitropolie de către I. P. S. S. Pimen mitropolitul Moldovei și al Sucevei. La acest Te-Deum, au fost prezente toate autoritățile în frunte cu D-l Dr. C. Angelescu, Ministrul instr. publice, Dl. Victor Iamandi, Subsecretar de stat la Interne, I. Valori, Secretar general la Instrucție, și dl. Petre Ghițescu, dir. general al inv. primar. Ședința festivă a avut loc în sala Teatrului Național, unde au luat cuvântul reprezen-

tanții autorităților. Dl. D. V. Ţoni își începe discursul prin următoarele cuvinte: «Ne-am adunat să facem încăodată legământ de credință că vom ști să ne jertfim pentru interesele superioare ale neamului; în această măreață clipă, gândul nostru se îndreaptă către Regele Cărturar, cărui îi închinăm toată dragostea și devotamentul.» Ia cuvîntul dl. Victor Iamandi, apoi dl. Dr. C. Angelescu, care, adânc impresionat de măreața manifestare a învățătorilor, declară: „*Sunt complet identificat cu Dvs. Cine își iubește țara, trebuie să dea posibilitate fiecărui român să se lumineze, iar pe Dvs. să vă pună în posibilitatea unui trai omenesc.* Cînd toată lumea face sforțările cele mai mari pentru luminarea neamului respectiv, cînd în Turcia — care era în urma tuturor țărilor — într'un an Kemal Pașa a crescut numărul învățătorilor cu 20.000, la noi s'a neglijat învățămîntul, deși, cunoscut este că față de cele trei milioane de copii, ne trebuie 80.000 învățători, căci numai astfel vom scăpa de rușinea ce apasă asupra noastră, fiind țara cu cel mai mare procent de analfabeți.»

D-sa și-a încheiat cuvîntarea spunînd: «aveți deplină conștiență în mine, precum am și eu deplină conștiență în Dvs.»

După aceasta, ședința se suspendă: toți congresiștii au participat la desvelirea bustului lui Spiru Haret.

Desbaterile congresului după masă au fost prezidate de dd: Iacobescu și Ciolan. Toate dezideratele propuse de raportori avînd să sufere mici modificări, pentru a li se da forma desăvîrșită s'a dispus alcătuirea unei comisii. La primele trei puncte din program, pentru alcătuirea desideratelor, a făcut parte din comisie și delegatul secției Mureș, dl. *Matei Roban*. Punctul 1 și 2 sunt propuse a se înființa cît mai grabnic. La punctul 3, s'a cerut mărirea cotei dela 14 % la 20 %, iar fondul pt. comit. școl. să se distribue luînd ca bază un post. Programul zilei de 8 se încheie cu diferite propuneri, unde acelaș delegat al jud. Mureș a propus și ad. g-rală a admis următoarele: 1) Să se intervină ca ministerul de interne prin organele sale (notar, jandarm, etc.) să amendeze locuitorii cari angajează servitori sau servitoare copii ce n'au șc. prim. terminată, 2) certificat medical pt. elevii bolnavi să se elibereze de o comisie aflătoare în capitala județului, 3) la examenul de definitivat și înainta-

re să fie în comisie și un reprezentant al asociației respective, 4) banii dați de minister prefecturilor pentru edificări școlare, să se împartă de o comisie formată din: prefect, revizor școlar și un delegat al secției județene.

În ziua a doua (9 Sept.) a prezidat d. D. V. Ţoni. Un punct dintre cele mai mult discutate a fost modificarea statutelor și în special contribuția taxei de membru în Asociație. După terminarea programului, s'a anunțat locul ad. g-rale viitoare — Timișoara. — La orele 4 p. m. au fost vizitate împrejurimile orașului. De aci de departe, aducem omagiile noastre *secției Iași* și în special d-lor: Platon (președ.) și Ieremia (secretar) de felul cum au știut să organizeze ținerea acestui congres, precum și pentru numărul festiv al revistei „*Vremea Școlii*” închinat marelui om al școlii **Dr. C. Angelescu**.

M. R.

EPIGRAMA

*Revistei „Catărul” al cărui prin număr
va să fie dedicat prostiei omenești.*

În târgul nostru trebuia să apară luna trecută revista „Catărul” cu tenința lăudabilă de a isbi fără cruțare în prostia omenească. Conducătorul „Catărului” urma să fie cunoscutul muzician Maximilian secundat de un grup de muzicanți valoroși. Din motive necunoscute, dl. Maximilian, n'a mai apărut la orizontul literar cu Catărul d-sale, al cărui număr prim, urma să fie închinat *prostiei omenești*.

Se spune că renunțarea apariției „Catărului” s'ar datora unei nevinovate epigrame pregătită de un alt valoros om de litere maestru constructor de viori Alecu, tot din acest târg.

Printr'o întâmplare fericită, am ajuns în posesia manuscrisului original al epigramei respective.

lat-o:

In lipsa publicului cititor
Voi dovedii totuși hurnor,
Căci ați venit c'o modă nouă:
V'ați închinat revista... vouă...

Alapa

PROGRES SI CULTURĂ

REVISTA ASOCIAȚIEI ÎNVĂȚĂTORILOR din județul MUREȘ.

*Apare lunar, afară de Iulie și August sub îngrijirea Comitetului
Asociației.*

*Redactor responsabil: ION BUTNARIU
Secretar de redacție: NICOLAE ALBU*

Abonamentul anual :

Pentru învățători • • • • • Lei 100.—
Pentru comitetele școlare și alte categorii. Lei 120.—

Toate manuscrisele, revistele și cărțile de recenzat se vor trimite
pe adresa redacției.

Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază.

Redacția: Tg.-Mureș, Str. Mihai Viteazul No. 5.

Administrația: Str. Cogălniceanu No. 3.